

Megjelenik minden második pénteken. Szerkesztőség: Budapest, I. kerület, Átlós-ut 1/a szám. Ide címzendők a lapot illető összes küldemények. Kéziratokat a szerkesztőség nem őriz meg.

UJ KORSZAK

Követeljük a közoktatás államosítását, minden felekezeti tendenciának az iskolából való kizárását, a tanítók és tanárok gazdasági helyzetének gyökeres javítását és mindennek előfeltételét: az általános, egyenlő és községenkénti titkos szavazati jogot

Előfizetési ár: Egész évre 8 kor., félévre 4 kor. Tanítóknak: egész évre 5 kor., félévre 3 kor. Egyes szám 40 fill. Kiadóhivatal Budapest, VI, Anker-köz 4, II. 4. Postatakarékpénzt. csekkszám 27.455

Magasan lobog

az új Magyarországért küzdő tábor zászlaja. Ragyogó betűkkel hirdeti a büszke harci jelszót: „Általános, egyenlő, titkos választójog!” A független Magyarországért küzdő 48-asok meg a jogfosztott nép nevében küzdő szocialisták viszik a zászlót döntő-küzdőre és elszánt tömegek kísérik. Megindul a küzdelem életre-halálra. Nemsokára el fog válni: lerakhatjuk-e az alapjait egy demokratikus államnak, melyben a néptanító is megtalálja az őt megillető helyet; vagy maradunk-e rendi állam, amelyben egy maroknyi kisebbség rideg osztályérdeke megakaszt minden fejlődést, testi-lelki nyomorúságra, terméketlenségre és kivándorlásra ítéli a dolgozó tömegeket és amelyben nyomorgó pária a néptanító is.

Az Uj Korszak homlokán kezdettől fogva ott diszlik a bátor szózat: követeljük az általános, egyenlő és községenkénti titkos szavazati jogot, mint a jó népkulturának és a tanítóság jobb jövőjének alapfeltételét. Kartársaink egy része nem szívesen látta ezt a harci jelszót egy tanítólap homlokán. „Mire való ez? Minek politizáljunk?” kérdezték megütközve, méltatlankodva. „Van nekünk egyéb dolgunk is, a politika nem a mi főadatunk” — így fűzték tovább a szót. Szegény, szerencsétlen tanítótestvéreim, akik így beszéltek, a ti ítélő képességeket ugyancsak elhomályosította a helotasors. A hajdani Spárta maroknyi uralkodó osztálya magának tartotta fenn a fegyverforgatás művészetét, a helotákat pedig eltöltötte tőle és a helotában nemzedékeken keresztül meggyökeredzett, szent hitté serdült az a tudat, hogy az istenek akaratából van a fegyver az elnyomók kezében, az iga pedig az ő nyakán. Tanítótestvéreim, a ti lelketekbe is beléoltották azt a babonát, hogy a politika nem nektek való, azt csak az ország született urai gyakorolhatják korlátlanul. Pedig lássátok, a politikai hatalom a befolyásnak és szabadságnak eszköze; ha nem így volna, akkor nem ragaszkodnának hozzája oly makacsul eddigi birtokosai és nem törnék magukat úgy érte az elnyomott osztályok.

Az Uj Korszak szembeszállott a tanítóság egy részének előítéletével és hirdette a demokratikus választójogot, amely nélkül nem lehet demokratikus kulturát kivívni és nem lehet a tanítót az anyagi és erkölcsi elismerésnek arra a magas polcára juttatni, amely őt megilleti. És ime, az Uj Korszak igazsága már fényesen ragyog, az ország népének harmincfele szakadozottsága szűnőfélben és már-már csak két tábor van: az egyik, amely akarja a demokratikus választójogot és a másik, amely nem akarja. Nagy harc készül e két tábor között és ha

a demokrácia hívei győznek, új korszak derül Magyarországra.

Ebben a nagy küzdelemben a tanító sem maradhat tétlen. *A bujkáló, a színt nem vallók: szerencsétlensége a társadalomnak.* A régi Athénben megfosztották politikai jogaitól, aki ezt a jogát gyakorolni elmulasztotta. Dante poklában a közönyöst, a színt nem vallót dühös méhek raja csipdesi, marja az örökkévalóságban keresztül. Mi is úgy véljük, hogy értéktelen semmiember az, aki az emberiség, a nemzet nagy javaiért folyó harcokban a tétlen szemlélő, a gyáván meg lapuló és az eredményt furfangos számítás-sal váró spekuláns szerepét választja. A tanítónak egész embernek kell lennie, tehát olyannak, aki politikai jogaival is tud és mer élni. Hányan lesztek ilyenek, tanítótestvéreim? Hányan vagytok, akikből az elnyomatás és a nyomor még nem tudta kiölni az embert? Hányan vagytok, akik még nem sülyedtetek akarattalan, tehetetlen, csak igavonásra alkalmas helotákká! Akik emberek vagytok, álljatok elő, fogjatok hozzá a fölzsabadító munkához.

Tanítsátok, világossítsátok föl a népet. Magyarazzátok meg neki, hogy a jog akkor erős, ha minél többen bírják és minél többen védik. Magyarazzátok meg neki, hogy a mai választójog mellett a törvényhozás csak a nagybirtokosok és a nagypapok érdekét szolgálja, de a dolgozó milliókét nem. Rugjátok föl azt a demagóg számárságot, hogy *ha több lesz a szavazó, olcsóbb lesz a szavazat ára.* Értessétek meg a néppel, hogy akkor a szavazatnak nem lesz ára, mert a titkos szavazatot nem lehet megvenni. Számittassátok ki az emberekkel: mi ér nekik többet: öt évenként egyszer 5—20 forint lélekpénz, vagy pedig az igazságosabb adórendszer, a jobb közegészségügyi szolgálat, a tökéletesebb közoktatás, a demokratikus közigazgatás és igazságszolgáltatás, melyet állandóan élveznek!... És irtsátok ki azt a gaz hazugságot, hogy az általános, egyenlő és titkos választójog veszedelembé dönti a magyarságot. Hivatalos számok bizonyítják, hogy éppen ellenkezőleg: az általános választójog erősíti a magyarságot. Ezt hirdeti báró Bánffy Dezső, a legsovínisztabb magyar politikus. Ezt hirdeti Justh Gyula és valamennyi vezértársa is.

Mit gondoltok, tanítótestvéreim, ki a jobb magyar: az a két tucat *Zichy*-e, akinek ősei olyan gyászos szerepet játszottak szabadságharcunkban, vagy gróf *Batthyány* Tivadar, akinek az őse az Ujépület udvarán halt vértanuhalált a magyar szabadságért! Vagy ki a jobb magyar: *Justh* Gyula-e, aki egy emberöltő óta küzd a függetlenségi eszmékért s akinek nem kellett a hatalom legalább egy fontos elvének diadalra juttatása nélkül, avagy *Tisza* István-e, akinek

a nagyapja az abszolutizmust szolgálta, apja hűséges lakája volt a bécsi udvarnak, ő maga pedig bivalyos megátalkodottsággal küzdött a nemzeti követelések ellen és akinek nemzetségében három generáció csak a „gazdagodjatok!” elvéért tudott igazán lelkesedni!... Vagy talán *Andrássy* Gyula a jó magyar, aki a zempléni tizezerholdak jövedelmeit részint külföldön költi el, míg a zempléni nép tizezrével kénytelen kivándorolni? Ellenben *Holló* Lajos, a szegényen maradt alföldi polgárfiu rossz magyar? Vagy talán azt hiszitek, hogy *Bokányi* Dezső, *Garbai* Sándor, *Jócsák* Kálmán, *Csizmadia* Sándor és társaik származásban, nyelvben, e földhöz való ragaszkodásban és hasznos munkában kevésbé magyarok, mint *Förster* Aurél, *Rakovszky* István, *Chotek* gróf, *Wenckheim* gróf, *Csernoch* érsek, *Khuen-Héderváry* Károly és társaik? Avagy azt hiszitek, hogy a magyarság szeretete másnyelvű polgártársaink gazdasági, politikai és kulturális elnyomásában áll, ahelyett, hogy nekik békés fejlődést engedve, minden tehetségünkkel fejlesztenők a magyarság gazdasági és kulturális erejét? Azt gondoljátok?...

Ezt intelligens ember nem gondolhatja, tehát ti sem gondolhatjátok. De nem elég az, barátaim, testvéreim, hogy a ti lelketekben világosság legyen. Gyujtsátok világosságot a népek mesterségesen elsötétített lelkében is. Legyetek utmutatói, vezérei. Ugy tanítsátok, hogy a ti falutok, a ti városok népe többé meg ne hallgasson olyan politikust, aki nem az általános, egyenlő választójog és titkos szavazás nyílt, határozott híve.

Magyar néptanítók, a demokrácia diadala a ti diadalatok is lesz. E szerint cselekedjétek. Mult vasárnap Arad városában *Justh* Gyula és társai kibontották a demokrácia zászlaját. Magasan lobog a zászló, kövesétek!

Népgyűlések az iskola és a tanítóság érdekében.

— Április 23-án: Szeged, Nagykanizsa, Temesvár. Április 30-án: Szombathely, Ujpest, Pécs. —

Április hó 23-án az ország több nagy városában folytatta a szociáldemokrata munkásság azt az országos mozgalmat, amelyet az iskolák államosításáért és világiásításáért, továbbá a tanítók anyagi és szolgálati viszonyának javításáért Budapesten, a virágvasárnapi gyűlésen kezdeményezett.

I. Az április 23-iki gyűlések.

Az április 23-iki gyűlésekről — térszűke miatt — ma már csak röviden számolhatunk be. Szegeden a Klauzál-téren folyt le a gyűlés *Pálffy* János elnöke alatt. A gyűlés szónoka, *Csizmadia* Sándor, az ismert munkásköltő, ha-

tásos beszédben fejtegette a napirenden levő kérdést. A hallgatóság végül lelkes hangulatban fogadta el a már ismert határozati javaslatokat.

Nagykanizsán az Erzsébet-téren gyűlt össze a szervezett munkásság, hogy meghallgassa *Faber Oszkár* budapesti tanárt, aki folytonos helyeslés közben ismertette a tanítóság és a népoktatás mai helyzetét, meg a klerikalizmus kulturrelles munkáját.

Temesváron a munkásságon kívül a helybeli és vidéki polgárság közül is számosan megjelentek. *Bokányi Dezső* nagy tetszéssel fogadott beszéde után felszólalt *Agliceriu Remusz* temesvár-ferencvárosi állami tanító is, aki bár nagy köszönettel veszi a munkásság nemes intencióitól vezérelt támogatását, de nemzetiségi szempontból kifogásolja a határozati javaslatnak a népoktatás államosítására vonatkozó részét, mert tartja, hogy ez a nemzetiségek leszorítását jelentené és megfontolandónak tartja a vallás-erkölcsoktatás megszüntetését is. — *Erre Csabán Samu* állami tanító talpraesett beszédben kijelentette, hogy ő egyedül csak az előterjesztett határozati javaslatban foglaltakat tartja alkalmasnak arra, hogy a népoktatás földadatának magaslatára emeltessék. *Bokányi* zárszava után a budapesti határozati javaslatokat a népgyűlés lelkes hangulatban elfogadta.

II. A szombathelyi gyűlés.

Az Aréna nagyvendéglőjében lefolyt nyilvános népgyűlésen a munkásság tömött sorai között a kevés számú polgári közönség jelenlétének nagy súlyt adott az, hogy a szombathelyi községi tanítóság testületi megbeszélések után együttesen jelent meg. Voltak ott továbbá az állami polgári iskolák és az állami felső kereskedelmi iskola tanárai közül is néhányan. Mi, akik sohasem álltunk magunkat a nekünk kedvező jelenségek nagytámaszának és akik nem letagadásokból és elhazudozásokból élünk, nyíltan és őszintén beszámolunk olvasóinknak szombathelyi karitásaink magatartásáról. Jól tudjuk, hogy nem mindnyájan voltak ott a gyűlésen, különösen sok tanítónő hiányzott; azt is tudjuk, hogy nagy részük vallásos meggyőződésére hivatkozva maradt távol. Sajnáljuk és elítéljük ezt az idegenkedést, mert akik ott voltak, tanúságot tehetnek arról, hogy hazudtak a klerikalizmus, mikor azt terjesztették, hogy a szociáldemokraták és a szabadkőművesek a gyűlést a vallást és a hazafiságot támadják meg, továbbá, hogy a maguk számára híveket akarnak a tanítóság körében toborozni.

Az előadók beszédeiből mindenki meggyőződhetett arról, hogy a szociáldemokrata párt és a radikális polgárok őszintén, minden mellékgondolat nélkül küzdenek a határozati javaslatokban foglalt programpontra. Sem a vallást, sem a hazát nem támadja ez a mozgalom és soha, sem Szombathelyen, sem másutt nem toboroztunk, nem csábítottunk sem új híveket, sem pártfogókat sem a szociálisták, sem a szabadkőművesek táborába. Arra ellenben ezek a gyűlések csakugyan számot tartanak, hogy az elfogulatlan hallgatók és a kívül állók gondolkodozzanak a tárgyalt kérdésekről s mivel ezt az igazság hatalmas erejével el is érik: ilyen módon kétség-telenül reá szolgálnak arra, hogy a politikai pártok eddigi népámitó hazudozásai iránt a közutalatót, a szociáldemokrata pártnak és a progresszív polgárságnak ez akciója iránt pedig az elismerést és a szimpátiát a legszélesebb körökben fölbresszék. És éppen ez fáj, mindennél jobban fáj a politika farizeusainak, mert ez a kiábrándulás oszlatja el a hazugságok s a rágalmak ködét, ez törpíti el a politika üres nagyságait s a parlamenti botrányok fenegyerekeit. Ezért fogtak össze e mozgalom ellen a klerikalizmus gyűlölt fekete vitézeivel az egykori gályarabok utódai s a ghetéből kinőtt bankfiak csakugy, mint a feudális nagyurak, a vármegyei kiskirályok és a magas bürokrácia elegáns semmittevői. Együtt áll velünk szemben a demokráciának, a kulturának, a haladásnak minden ellensége... és látószemű embernek nem kell azt magyarázni, hol van ilyenkor az ő helye? A kérdés nagyon egyszerű. Az iskolát és a tanítót az eddigi uralkodó osztályok valamennyien, mindig, kivétel nélkül mindig, cserben hagyták, nyomorúságban tartották; ki hát közöttünk az a dőre és cinikus, aki továbbra is az ő uralmuk föntartásáért hevül! Erről van szó, szombathelyi tanítótestvérek! Nem a vallásnak, nem a hazafiságnak a kérdése ez; csupán a herék jajgatnak, mert veszedelemben van a nyugodalmas herejőlétük. Az ilyen tárgyalásokon azonban

minden tanítónak ott kellene lennie, különösen ott kellene lenniök az ellenkező véleményűeknek, hadd hallanók végre, hogy miképpen akarnának ők, az okosak és higgadtak, a kizárólagosan vallásosok és „hazafiasok“ mai nyomorúságunkon segíteni? Minket meg lehet cáfolni s mi készek vagyunk más, helyesebb taktikára áttérni... csak egyre nem vagyunk kaphatók: arra, hogy továbbra is ölbe tett kézzel várjuk, avagy alázatos deputációkkal könyörögjük azoknak a bizonyos sült galamboknak szánkba röplését. Minket ne vezetgessenek orrunknál fogva szószerű politikai szédelőgök és ne riogassanak kövér egyházi stallumok ösztövére várományosai, mi megyünk tovább a magunk útjain, bejárjuk az egész országot, fölvilágosítjuk és egymás mellé állítjuk a falvak és városok népét, meg a tanítóságot, hogy együttesen dolgozzanak, harcoljanak a magas színvonalu, intenzív, demokratikus népkultúráért.

A szombathelyi gyűlésen is ezt cselekedtünk.

Bokányi Dezső röviden ismertette a Szabadegyesület fölfüggesztésének fölháborító történetét s azután sorra fejtegette az egyesület működési programjának egyes pontjait. Élesen megbélyegezte azt a szemfogatot farizeus eljárást, amikor az állam közoktatási minisztere programszeríten dolgozik a közoktatás államosítása ellen. Hosszan és behatóan tárgyalta azt az elméleti kérdést, hogy alkalmas lehet-e egy modern, a mezőgazdasági és ipari technika fejlett fokán, a viláfgazdaság körében élő kultúránép erkölcsi nevelésére, annak a vallásnak az erkölcsé, amelyet a világtól elzárkózott, primitív pásztorkodásból és halászatból élt naiv zsidó nép számára alkotott Mózes zsenialitása? Gyakorlati példákkal illusztrálta, hogy a legkatholikusabb országokban s az egyházi uralom legvirágzóbb korszakában sem volt képes maga a vallás az erkölcsi nemesülést, az emberiség megjavítását elérni. Végre kifejtette a szociáldemokrata párt vezetőségének azt a fölfogását, hogy a most folyó akcióban nagyon mellékes az, vajjon szerezzék-e a párt magának a tanítóság körében híveket. A szociáldemokrata párt a tanítóság anyagi és szolgálati érdekeinek előmozdításáért, továbbá az iskolák államosításáért azért küzd, mert csakis jó iskolából, képzett és jól fizetett, folyton művelődő, független állású tanítóság kezéből várhatja azt a művelt új generációt, amelyre a haladásnak szüksége van.

A percekig tomboló tetszészaj után *Zigány Zoltán* mindenekelőtt kimutatta, hogy a felekezetek mai rossz és hiányos iskolázásával szemben milyen nagy haladás lenne a közoktatás államosítása. Azután szembeállította a politizáló klerikalizmusnak és a lakajtudományok programját azzal a demokratikus koncepcióval, amely az általános választójog parlamentjével meghozza majd politikai, gazdasági és közművelődési megújulásunkat. Az elnök ezután a népgyűlés egyhangú helyesléssel kihirdette az ismeretes határozati javaslatok elfogadását. A gyűlés berekesztése után egy közismert szombathelyi heccáplán kért és kapott szót, akinek viharos ellentmondások záporában eldudogott dicsekvéseit és csavarintásait a közderülttség tengerében látta el az utolsó kenet kegyelmével *Bokányi Dezső*.

III. Az újpesti gyűlés.

Újpest munkássága a Munkás-otthon nagytermében tartott sikerült gyűlést a néptanítók és a népiszkolák államosítása érdekében. A gyűlésen a polgárság közül is számosan megjelentek.

A napirend első előadója — a tanítóság részéről — *dr. Nagy Lajos tanár* volt, aki a hallgatóság tetszésétől több ízben megszakított beszédben ismertette a népiszkola állapotát és a tanítók helyzetét.

A megdicsőült „nemzeti“ uralom országgyűlése — úgy mond — javította a bírák fizetését, a közigazgatási tisztviselőket és a katonatisztekét. De a tanítók iránt sem maradt „hálátlan“. 1000 (azaz egyezer) koronában állapította meg az állami tanítók fizetését. Beszélt ezután a tanítás fontosságáról, a kultura alapjáról. Mégis a magyar államháztartásban ez a legkisebb tétel. Pedig a kultura kiadása — jó befektetés; többszörösen megtérül az elért népjólét által. Követeljük a népoktatás államosítását! Az állam és felekezetek érdeke merőben ellentétes. Az állam és iskolája közös munkára, szolidaritásra és emberszeretetre nevel, míg a felekezetek és iskolájuk elválasztják, szétszakgatják az emberiséget, a polgárokat — vallások szerint. Megbénítják a nemzeti munkát. Negyvenhárom éve, hogy törvényt hoztak a

kötelező népoktatásról, de még a mai napig sem hajtották végre. Az iskolák — főképpen a felekezetek kezében — rozogák, szükek és felszeretlenek. 41% az analfabéta az országban.

A millenniumi évben az ország főállásának ezredéves ünnepélyét akarták megünnepelni, hogy *Wlassics* akkori közoktatási miniszter 1000 népiszkolát tervezett. De a közbejött politikai okok miatt csak 400-at állíthatott föl. Apponyi Albert gróf (viharos „abcug“ kiáltások) kiszolgáltatta az állami iskolákat a felekezeteknek. Az országot becsapták, gyorsan letárgyalták és becsempeszték a „barátok paragrafusá“-t.

A „vallás“, amit ők hirdetnek, tanítanak és védenek, nem más, mint eszköz kezükben a grófok és papok politikai és gazdasági hatalmának megtartására. Az ő „vallásos világnézetük“ ez: a mai világrénd, a társadalmi osztályok és helyzetük... Isten akaratából vannak (hogy legyenek gazdag és szegény stb.) és ez örök és változatlan. (Tehát hiába küzdünk ellene.) Vagyis: ők alázatos, mindenben megnyugvó és a „földi javakról“ lemondó, a hatalmasok előtt meghunyászkodó, türelmes és nyírható birkanycját akarnak nevelni. Mi ellenben öntudatos, komoly, küzdeni és dolgozni bíró és akaró, nyitottszemű embereket akarunk és fogunk nevelni. Ma, amikor az ember repülni kezd, lebirja a levegőt, leküzdözi az eddig gyógyíthatatlan betegségeket, a technika és az orvostudomány hatalmas fejlődésekor nem mondhatunk le az élet jogáról a klerikalizmus kedvéért. Az országgyűléshez, a grófok parlamentjéhez nem folyamodunk. Az első stáció: az általános, egyenlő, titkos választójog kiküzdése. (Taps és éljenzés.)

A gyűlés második szónoka — a munkások részéről — *Nyisztor György földműves*, lelkes beszédben bizonyította, hogy a népoktatás és a tanítók helyzetének javítása elsőrangú kulturérdek a munkásság földadata, amely a haladásért küzd. Nálunk nincs ipar, nincs intenzív mezőgazdaság, mert nincs kulturánk. Mesterségesen tudatlanságban tartják a népet. Jut mindenre, hadihajókra, géppuskákra, de kulturára nem. Népoktatásra jut a legkevesebb (17 millió korona). Egy kis hadnagyoecska havi fizetése 80 frt, de a néptanítónak csak 1 frt 37 kr. jut naponta. Míg egy tanítóra 60–80 gyermek jut, katonáknál minden században van egy százados, több tiszt és még több altiszt. Ott érhetnek el eredményt. Ha a tanítók nem is jelentek itt meg számosan (Főkiáltások: Nem engedik! Péne az üldözéstől), mi továbbra is küzdünk — nélkülük is — az ő érdekekben, mert ez a mi osztályérdeketünk is. A tanulatlan munkást nehéz osztályhelyzetéről fölvilágosítani. Mi csak azt várjuk el a tanítóktól, hogy becsületesen tanítsanak. Tiltakozunk a tanítók jogainak elrablása ellen! A tanítók azt a nagy „bűnt“ követték el, hogy követelték a népoktatás államosítását. Az ily jograblást csak úgy tudják visszaverni, ha — a munkások példájára — szervezkednek. Tanulják ezt meg a tanítók — az ő tanítványaiktól. A katolikus klerikalizmus mellett *Tiszta Pista* megteremtette a protestáns klerikalizmust. Ők azt akarják, a kultura maradjon az ő kiváltságuk, a nép maradjon továbbra is az évszázados tudatlanságban. Külföldi látogatóinknak a nép iskoláit — amelyek Bihar megyében vannak — és az urak lóistállóit mutogassák meg. Ezekből tiszta képet nyernének az ország kulturállapotáról.

Az elnök záróbeszédében fölhívta a munkásságot a május elseji tüntetésre. Jellemző — mondta — hogy a gyermekeket e napra berendelték az iskolákba. Nem a tanulókat féltik, hanem a tanítókat óvják attól, hogy a népgyűlésen fölvilágosuljanak. A munkásszülők — ezek ellenére — tudni fogják kötelességüket.

A gyűlés a munkások hangjai mellett rendben oszlott szét.

Kristóffy József könyve az általános választójogról.*)

Kristóffy József!... Tanító testvéreim, szabad-e előttem ezt a nevet említenem? Ezt a nevet, amelyet hetvenhétzer hét atókkal sujtott a szónokló és szédelő álhazafiság!... Kristóffy József, a „darabont“, a hazaáruló, a nemzet testén támadt fekély... bocsánatot, barátaim, már nem emlékszem arra a sok diszes jelzőre, amelylyel a furor patrioticus ezt az embert fölruházta.

Nagy a büne Kristóffy Józsefnek a „nemzet“ színe előtt, vagyis azok előtt, akik a

* Kristóffy József: *Választójogi beszédek*. Az előszót és magyarázatokat írta *Méray-Horváth Károly*. Ara 4 korona. Megrendelhető az *Uj Korszak* kiadóhivatala útján is.

nemzet és a hazafiság nevében védik a maguk előjogait, ragaszkodnak a dolgos milliók elnyomásához és kizsákmányolásához. Kristóffy József a miniszteri székből az általános, egyenlő választójog és titkos szavazás behozatalát sürgette; tehát olyan reformot követelt, amely biztosítja az ország fölvirágzását, kulturális és gazdasági fejlődését, a nép jólétét, de... a kiváltság megnyirbálása árán, az elnyomás és kizsákmányolás korlátozása árán.

Nagy bűn volt ez azoknak a szemében, akik hozzászórtak ahhoz, hogy parazita kényelemmel élőködjének a dolgos milliók testén. A demokratikus választójog a nép hatalmának növekedését meg a népkultúra fejlődését jelenti; és jelenti ennek következtében azt, hogy az ugynevezett „történelmi osztályok“ lassanként elveszítik korlátlan uralmukat és kénytelenek lesznek beállni a produktív polgárok sorába... ó, borzalom!... dolgozni. Érthető tehát, hogy Kristóffy ellen összefogtak mindazok, akiknek osztályérdekét a demokratikus választójog veszélyezteti. És ezek szédelő jelszavakkal homályosították el a nemzet látását. Kristóffy-t a haza ellenségének tették meg. A „nemzeti küzdelem“ jelszavaival félrevezették a gyöngye itéletű tömeget. Fölállítottak olyan nemzeti követeléseket, amelyeknek kivívásához hiányzott részint az erejük, részint az akarata; és azután elárulták a nemzeti követeléseket csak azért, hogy ne kelljen azt megvalósítani, amit megvalósíthattak volna: a demokratikus választójogot.

Öt év telt el azóta. Alig arasznyi idő. És Kristóffy rendületlenül megmaradt az ő politikai ideálja mellett, míg adáz ellenfelei sorban elárulták a maguk állítólagos ideáljait. Összes ellenségei között csak Justh Gyula, gróf Batthyány Tivadar és a körük gyülekezett 48-as csoport akarta komolyan az ország gazdasági függetlenségét; de a Kossuth Ferenc híveivel és az alkotmánypárti grófokkal meg a néppárti papokkal szemben ez a csoport teljesen tehetetlen volt. Justh Gyula és társai végre is belátták, hogy a ma uralmon levő osztály nem bírja, de nem is akarja az ország függetlenségét kivívni; belátták, hogy a politikai jogok kiterjesztése által az egész népet be kell vonni a függetlenségért való küzdelembe, mert a nagybirtokosság érdeke ellenzi a gazdasági önállóság kivívását és csak a munkásság, a kisparasztság meg az iparos és kereskedő polgárság érdeke követeli azt elementáris erővel. Így hát Justh Gyula és társai eljutottak ahhoz a választójogi fölfogáshoz, amelyhez Kristóffy és a szociáldemokraták következetesen ragaszkodtak.

Kristóffy tehát még a politikai közellátók előtt is rehabilitálva van immár. És ha majd kivívtuk a demokratikus választójogot: Kristóffy neve tisztán és tisztelten fog ragyogni előttünk.

Kristóffy József most egy diszes kötetben kiadta az általános, egyenlő választójog és titkos szavazás mellett mondott beszédeit. Első ízben egy munkásküldöttség előtt mondta ki a nagy szót: a jövő Magyarországnak ezen a reformon kell fölépülnie. Németbogsáni választói előtt már mint kormányprogramot hangoztatta ezt a követelést. Nagyrészt az ő műve az is, hogy a király és a koalíció között létrejött paktumnak egyik lényeges pontja a választójogi reform lett és hogy azóta ez a reform ál-

landóan benne van a kormányok programjában és a királyi trónbeszédekben. A koalíciós uralom alatt Kristóffy félrevonult, hallgatott. A koalíció csufos bukása után, a tavalyi általános választások idején, Aradon — Tisza István kiszemelt kerületében — óriási népgyűlésen beszélt Kristóffy a nagy reformról; és akkor már nagy ünnepléssel, kitörő lelkesedéssel fogadta őt Arad népe; azután Orosházán szónokolt ugyancsak erről a kérdésről. Ezek a beszédei és más alkalmakkal elmondott választójogi beszédei vannak meg a most megjelent könyvben. Végül pedig benne van, indoklásával együtt, a Kristóffy-féle választójogi törvényjavaslat, amelyhez a király már megadta volt előzetes hozzájárulását.

Tudjuk, hogy a „nemzeti küzdelem“-re, az általános választójogra és Kristóffy személyére vonatkozólag erős előítéletek élnek még most is a magyar közönség és különösen a tanitóság körében. De mi éppen az előítéletekkel való szembeszállást tartjuk egyik legszebb föladatunknak; ezért kötelességünk, hogy Kristóffy szereplését is az igazság fáklyájával megvilágítva állítsuk a tanítói közvélemény elé. Ez a férfiú nincs a hatalmon, valószínűleg nem is lesz többé soha; nem várhatunk tőle semmit, legföljebb a választójogért való küzdelemben becsületes részvételt. Miért ne mondhatnók hát el róla az igazságot?

Kristóffy könyvének részletes ismertetésére nincs terünk. De közlünk belőle statisztikai adatokat és fejtegetéseket, amelyek bizonyítják, hogy az irni-olvasni tudáshoz kötött általános, egyenlő választójog nagyobb mértékben biztosítja a magyarság tulsúlyát, mint a mai cenzusos választórendszer. És ezzel is megdől a hazafisággal szédelőeknek egy hamis argumentuma.

Vegyük mindenképp Magyarországot összes 24 éven fölüli, irni-olvasni tudó lakosságát. Ezek száma 2,621,894 volt 1900-ban (az utolsó népszámláláskor, melynek adatai ismeretesek) s ebből 61.4% magyar és 38.6% más nemzetiségű volt. Kristóffy javaslata szerint ez a 2,621,894 ember lenne a választó: amivel szemben az alig 1,000,000 mai választóból a legutolsó képviselőválasztáskor a magyar anyanyelvűek száma csak 56.2%, a nem magyar anyanyelvűeké pedig 43.8% volt. Amiből az következik, hogy: ha a mostani választórendszer biztosítja a magyarság szupremációját, akkor az általános választójog ezen biztosíték értékét 4.8%-kal még fokozza, mert Kristóffy törvénytervezete ennyivel növelné a magyar anyanyelvű választók számát.

Az irni-olvasni tudáshoz kötött általános választójog tehát a magyar- és nem magyar nyelvű választók számarányával is (61.4% kontra 38.6%) biztosítja a magyarság szupremációját, de még jobban biztosítható lenne ez a választókerületek előirányozott beszámlálásával. Alapul véve a fönt megállapított 2,621,894 főnyi választókontingenst, ha elméletileg teljesen szimmetrikusan osszuk föl az országot 413 kerületre, akkor egy-egy 6348 választó esnék. Ugyancsak elméletileg számítva s föltéve, hogy mind a magyarság (1,610,103), mind pedig a nem-magyar elemek (1,011,719) szorosan elköltöztetett területeken, nagy tömegekben laknak egymás mellett, akkor a magyarságnak 254, a nem-magyar elemeknek pedig 159 kerület jutna. A magyarság szempontjából már ez is lényeges javulást jelentene a mai viszonyokkal szemben, amidőn több, mint 184 kerületben vannak többségben a nemzetiségi választók. A gyakorlatban azonban még kedvezőbb alakulna ez az arány, mert a nemzetiségeknek csak egy része lakik együtt kompakt tömegekben, míg másik része elszórtan, a magyarsággal keverten él. Ezeket a kevert vidékeken tehát föltétlenül érvényre lehet juttatni a magyarság szupremációját.

A mai választótörvény szerint Erdély 84,585 választója 74 képviselőt választ: egy képviselőre tehát 1143 választó jut. A voltaképpeni Magyarország 938,483 választója pedig csak 338 képviselőt küld: vagyis egy képviselőre 2747 választó esik. Világos ebből, hogy Erdély képviselőlete sokkal intenzívebb, mint Magyarorszáé s ez okozza, hogy a nemzetiségi kerületek száma aránytalanul nagy, mert a legtöbb nemzetiségi kerület Erdélyben van. A kerületeknek ez az egyenlőtlen beszámlálása teljesen illuzóriussá teszi a szavazatok egyenlőségét: vannak kerületek (Vizakna, Bereck

stb.), melyekben 100—200 szavazó választ s olyanok, melyekben 10,000 szavazó van: az előbbi kerületek szavazói tehát ötven-százszoros szavazatot gyakorolnak az utóbbiakéval szemben.

Az általános választójog alapján Erdély csak 40 képviselőt választana s már ez is csökkentené a nemzetiségi kerületek számát. Továbbá tudott dolog, hogy a nemzetiségek zöme nagyobb tömegekben csak az ország periferiáin, tehát gyéribben lakott vidékeken lakik s leginkább csakis itt van számbeli tulsúlyban a magyarság fölött; míg ellenben a sűrűbb népességű vidéken a városok — kevés kivétellel még a nemzetiségi területeken is — biztos várai a magyarságnak. Központoknak választva tehát a városokat, kellő körültekintéssel úgy oszthatók be a kerületek, hogy legföljebb 60—70 nemzetiségi képviselőnél több az általános választójog alapján se fog bekerülni a parlamentbe: ennyire pedig föltétlenül szükség van azért, hogy a nemzetiségi érdekeknek is legyen megfelelő képviselőjük és ellenőrzésük a magyar parlamentben.

SZEMLE.

**A tanitóság „elismert hatalom“,
„a nemzet figyelme valóban feléje fordult“.**

De miért? Miért?

Nemzet napszámossai! Urak és papok minden eselédrei! Papi eszima alá tiport páriák! Nyomorgó koldusok! Röviden: néptanítók! Ki törődött eddig veletek? Ki ismerte el jogaitokat a függetlenséghez, az élethez? A nemzet? A kormányok? Ki? Hol?

Senki sem törődött veletek! Az 1868. évi 300 forintot az osztályparlament 1893-ban leszállította 400 forintra és 1907-ben újra leszállította 500 forintra. Mert 1893-ban és 1907-ben már kevesebb volt a 400 és az 500 forint, mint 1868-ban a 300. Jogot, nem kaptatok. Kolduskenyérhez és leereszkedő vállveregetéshez kaptatok kancsukat, amely az egyházi és világi hatóságok kezében suhogott: nincs törvényesen megszabva a kötelességetek és jogotok, jaj nektek, ha szabad polgárok akartok lenni; jaj nektek, ha moccani mertek; jaj nektek, ha gondolkozni mertek másképpen, mint parancsolótok.

Igy volt ez eddig, de nem így lesz ezután. Miniszteriumunk hivatalos közlönye, a „Néptanítók Lapja“, im jelenti nektek, hogy *új idő* köszönt rátok. Itt az írás, olvassátok:

Új idők. A magyar közvélemény sűrűn foglalkozik napjainkban — a tanítók dolgaival. Pár évtizeddel ezelőtt a magyar tanító csak egy-egy hálás tanítvány emlékezetében élt. Ma szinte minden titkos és nyilvános hatalom feléje fordítja tekintetét. A köztudatban egy kép körvonalai bontakoznak ki, melyekből kiviláglik az eszme: akié a tanitóság, azé Magyarország. Sőt azé a jövője is. *Ha harminckétezer tanító holnap másként tanít az iskolában, mint ma, úgy a jövő nemzedék husz év múlva másként fog gondolkodni, mint a mai.* Ha harminckétezer tanító holnap forradalmat szít a fiak lelkében, úgy a halál bizonyosságával eljön az idő, amikor az apák meg is csinálják ezt a forradalmat. Nem a tanító indul a nép után, hanem a nép megy mindig a tanító után. Ez a nagy igazság válik lassanként napjainkban ismeretessé. Ezért lépnek porondra a tanítók érdekeiért a budapesti szocialisták; ezért veszik pártfogásukba a tanitóság kívánságait a fővárosi demokraták; ezért támogatják szubvencióval a tanítók legradikálisabb lapját a szabadkőműves páholyok. Ezért vetődnek felszínre izgató és veszedelmes problémák; ezért kell az arra hivatottaknak a legkomolyabban foglalkozniok a tanitóság közönség elismert kívánságaival. Mikor e sorokat írjuk, kerül a vallás- és közoktatásügyi miniszter vég-

leges döntése alá az állami tanítók lakáspénzének rendezéséről elkészült javaslat. Általában maguk az országos népoktatási kérdések is helyet kaptak és fontosságot nyertek a közérdeklődésben. A magyar tanítóság büszke lehet rá, hogy elérte azt — amire alig egy évtizeddel ezelőtt gondolni sem mert —, hogy a nemzet figyelme valóban feléje fordult. Új és szebb jövőndő várakozik a nemzet napszámaira. Csak egyet nem szabad soha sem elfeledniük a mi tanítóinknak: minden elismert hatalom önként vállalt felelősséggel jár. Akié az ország, az felelős is az országért.

Ertitek ezt a beszédet, tanítótösvérem? Ertitek? . . .

Most már „elismert hatalom“ vagytok. Most már „felétek fordul a nemzet figyelme“. Most már tudják, hogy ti, ha akarjátok, forradalmasíthatjátok ezt a nemzetet, magyarán: arra tudjátok nevelni, hogy lerombolja a kiváltságok ócska, korhadó bagolyvárát és a demokratikus jogegyenlőség alapján fölépítse az új Magyarország fényes, lakályos, mindnyájunknak hajlékot adó palotáját. Most már tudják. Most már látják!

De mióta tudják, mióta látják? Azóta, hogy a „budapesti szocialisták“, „a fővárosi demokraták“, „a szabadkőműves páholyok“ felétek fordultak, veletek törödni, értetek áldozni kezdtek. Azóta, hogy az Új Korszak elindult útjára és az új idők bátor harcos dalaira tanít benneteket. Föl a fejfel, tanító testvérek! Ismerjétek meg az erőteket, a hatalmatokat! Szálljatok hadba a történelmi és felekezeti babonákkal! Neveljétek világos fejű, harcos nemzetéteket! Ne kolduljatok, hanem követeljétek! Segítsétek megteremteni a demokratikus Magyarországot, amely megbecsüli a tanítóit! El az uralkodó osztálytól, amely éheztet és elnyom benneteket! Ide a néphez, amelynek szüksége van a ti becsületes tanítástokra és megbecsül érte benneteket!

Ezt hirdetjük nektek. És mivel látják, hogy kezdtek reánk hallgatni, már „a hivatottaknak a legkomolyabban foglalkozniok kell“ a ti bajaitokkal.

Még csak a lakbérétekre gondolnak a „hivatottak“. És még csak az állami tanítókra. De ti már tudjátok, hogy két emberöltőn át nem a helyes uton jártatok; ti már látjátok az új ösvényt, amely az „új idők“ felé vezet. Jöjjetek erre az ösvényre tizezrével! Legyetek bátrak! Álljatok ki egész mellel a ti igazaitokért: majd meglátjátok, milyen elismert hatalom lesz a tanítóság!

Május 1.

A munka világúnnepét az idén huszonegyedszer ülték meg a szervezett munkások. Ezen keresztül az uralkodó osztályok a hatalom minden eszközével iparkodtak elnyomni ezt az ünnepet, de nem sikerült; a szolidaritáson, a szervezethez mértört minden erőszak.

Május elseje mindenekelőtt a szocialista munkásszervezetek nemzetköziségét demonstrálja. De nagyon téved az, aki azt hiszi, hogy ez a nemzetköziség a haza és nemzet megtagadását jelenti. A munkásság olyan nagy célokat tűzött maga elé, amelyeket egy ország munkásai magukban elérni képtelenek; ezért az összes országok munkásai — félretéve minden nemzeti ellentétet — testvéri egyetértéssel, egymást kölcsönösen támogatva haladnak a nagy cél felé. A munkások kizsákmányolása nemzetközi jelenség; ez ellen sikeresen védekezni szintén csak nemzetközi szervezkedéssel lehet. Aminthogy a modern vasúti és postai forgalmat is csak nemzetközi egyezségek-

kel, nemzetközi kooperációval lehet lebonyolítani és evégből nemzetközi értekezleteket kell tartani. A vöröskereszt is nemzetközi szervezet; nemzetközi egészségügyi rendelkezések vannak, általában a nagy emberi célok elkerülhetetlenné teszik a nemzetközi szervezkedést.

Igy kell érteni a szocialista munkások nemzetköziségét is, nem pedig úgy, hogy például a magyar munkás meg akarja tagadni a magyar nyelvet, vagy a francia munkás át akarja játszani Franciaországot a németek kezére.

Május elsején, a munka ünnepén, a munkások világszerte tüntetnek nagy követeléseik mellett, aminők a nyolc órás munkanap, a munkásvédelmi törvények (nők és gyermekek munkájának korlátozása, gyári egészségügy, betegség, baleset és aggkori biztosítás stb). Ezekhez sorakozott az utóbbi években a militarizmus ellen való küzdelem és — ahol még nincs meg — az általános választójog propagandája. Az utóbbi két évtized alatt a munkások mindkét irányban igen nagy sikereket értek el.

Az idei májusi ünnep az egész világon, de különösen Magyarországon, rendkívül imponáló volt. Nálunk most főképpen a választójog mellett tüntetnek a munkások. Budapesten a nagy májusi fölvonulásban 25—30 ezer munkás vett részt. A szocializmus ellenségei is kénytelenek elismerni, hogy ez az ünnep imponáló, lélekemelő volt. 25—30 ezer ember fölvonulása és egész napi mulatozása megtörtént a legcsekélyebb baleset, rendzavarás, rendőri beavatkozás nélkül, holott vallásérkölcsei alapján nyugvó falusi bucsu, amelyen 200—300 ember összekerül, alig esik meg bicskázás nélkül. Van-e becsületes ember, aki azt merné állítani, hogy ezek az emberek a rend ellenségei? Inkább azt mondhatnók, hogy ezek fogják megteremteni az igazi rendet és békeességet.

A tanító kolduljon: részt kap az alamizsnából.

A József kir. Herceg Szanatórium Egyesület egyezsége lépett a Magyarországi Tanítóegyesületek Orsz. Szövetségével: az ország tanítói gyűjtésnek adományokat, pumpolják meg tanítványait a Szanatórium Egyesület javára s ennek fejében az egyesület „tüdőbeteg pedagógusoknak és családtagjaiknak öt ingyenes helyet bocsát rendelkezésére.“

„Egy tanító“ beküldte nekünk az egyesület gyűjtőívét és ahhoz a következő megjegyzéseket fűzi:

Meghatottsággal értesültem arról, hogy a főhercegasszony emberfarsainak nyomorát szíven viseli, nemkülönben hatott meg, hogy a kultusz-miniszter ur kegyes volt engedélyezni, hogy iskoláinkban gyűjtést rendezzünk a tüdőbeteg tanítók részére.

Igazán szép példával járnak előttünk főasszonyaink és főuraink, amidőn a százával jelentkező roncsolt tüdejű kulturmunkások szívét facsaró kérelmére öntek szanatóriumi elhelyezését országos tanítói koldulással igyekeznek lehetővé tenni.

A tüdővésznek édes testvére a nyomor. Ahol az egyik, ott a másik. Talán célravezetőbb lenne, ha ahelyett, hogy a sok száz könyörgő beteg tanító közül öntek nyújtunk védelmet a tüdőbajjal szemben, inkább a sok százat mentenők meg a nyomortól?

Talán inkább a tulzsfolt iskolák, a tanítóság tulterhelhetése, a tanítóság nyomora ellen kellene hadjáratot indítani? Kegyetekhez, mindenhatóinkhoz fordulunk e kéréssel, mi egészségesek, mert hiszen majd a sok nyomorúságtól mi is a tüdővész karmaiba kerülünk, százával, ezrével. . . és ha sikerül is öt szanatóriumi helyet koldulásainkkal biztosítanunk, mégis ezrével nyomorulttan pusztulunk el, mert tanítói fizetésünkkel se magunknak, se családtagjainknak a doktor és patika fenntartását nem engedhetjük meg.

Ez a mi barátunk fején találta a szegetet: a tüdővész okait kell a tanítóságnál megszüntetni: a nyomort és a tulzsfolt, poros, gyilkos levegőt iskolákat. Ha pedig a milliós jövedelmű főurak nagyon sajnálják szerencsétlen rokkantjainkat: hát avuljanak a zsebükbe, egy kisebb-

szerű kártyás éjszakának az árából kitelik egy szanatóriumi hely. És nyuljon a zsebébe az állam: egy apaménnek az árából 50 szanatóriumi hely kerül ki. De, ha mi tanítók — látva beteg testvéreink nagy nyomorúságát, melyen se az állam, se a társadalom nem segít — nehéz szívvel koldulásra szánjuk el magunkat, akkor az összeszedett alamizsnát nem adjuk unalomból jótékonyági sportot üzö uraknak és urhölgyeknek, hogy azután tőlük, alázatos hajlongások után, egy részét visszakapjuk, hanem rálépünk az önségely útjára, kezeljük az alamizsnát magunk, a magunk e célra szervezendő egyesületében. Amellett pedig szakadatlanul küzdünk tovább a tanítói tudóvész alapokai — a nyomor és a tulzsfolt, rossz iskolahelyiségek — ellen.

Független, becsületes férfiak szava.

Hiába támadják klerikális kartársaink az Új Korszakot: a karaván halad. Szegény, szerencsétlen papcselédék, talán olyan rövidlátók, hogy nem tudják, mit cselekszenek; nem tudják, hogy mikor a klerikalizmus szolgálatában a mi akciónkat támadják, akkor voltaképpen a tanítóság érdekei ellen követnek el gonosz árulást. Hiszünk — egyelőre még hiszünk —, hogy a klerikális tanítótársaink nem Judások, nem a kultura és a tanítóság ellenségeitől kapott Judás-bérért támadnak ellenünk, hanem butaságból.

Ez a butaság nem olyan visszatartó ugyan, mint a judási gonoszság, de mégis nagyon elszomorító dolog. Vigasztalást és bátorítást merítünk azonban abból, hogy a tanítóság függetlenebb, becsületes, intelligens elemei helyesek és támogatják törekvéseinket. Ennek egy bizonyítékát látjuk a Tanítók Lapja (a Magyar református tanítók országos egyesületének hivatalos közlönye) állásfoglalásában is. Nevezett lap társunk a budapesti virágvasárnap gyűlésekről egyebek között ezt írja:

Az a türethetetlenül súlyos anyagi helyzet melybe a tanítóságot a kormány szivtelensége és a borzasztó mértékben növekedő drágaság szoritotta, nem maradhatott ellenhatás nélkül, sőt örömmel konstatáljuk, oly szövetségeseket keresett és talált a tanítóság, melynek támogatott erejében bizva, hatalmas lépésekkel siet diadala felé és ebben az utban nem tartóztathatja vissza a kormány hatalmi nyomása, közgeinek gáncsvetése sem. Egyeseket megrendszabályozhat ideig-óráig a fölületesen gondolkodó és hebe-hurgyán cselekvő hatalom, de az összes nem sokára föltüzi a győzelmi zászlót, hihetőleg azon rom ormára, mely alatt a tanítóság, a kultura és az ezt szomjuhozó nép ellenségei fognak nyugodni.

Ugy legyen!

Április 9-én szövetséget talált a tanítóság a radikális polgárságban, a szociáldemokrata pártban és — mivel ez a párt április 18-án szövetséget kötött azzal az országos függetlenségi és 48-as párttal, melynek Justh Gyula az elnöke — közvetve ez a politikai tábor is szövetségese a tanítóságnak.

A budapesti április 9-iki gyűlések a leglelkesebb hangulatban folytak le és azok a kiváló férfiak, kik előadókként működnek, oly beszédekkel állottak igazuk és a tanítóság érdekének védelmére, hogy akik hallották, soha el nem feledik.

A Nemzeti Népinevelés [pedig így számol be gyűléseinkről:

Virágvasárnapján két nagy és lelkes népgyűlés folyt le Budapesten. Az egyiket a főváros polgársága, a másikat a szociáldemokrata munkásság tartotta — az iskolák és a magyar tanítóság érdekében. Programm volt: a népoktatás államosításának, a tanítóság tisztességes díjazásának követelése és a tanítóság egyesülési jogának elközbizása ellen való tüntetés. A gyűléseken, melyeken mintegy 300 vidéki tanító is megjelent, a polgárok és munkások ezrei vettek részt és bámulatos lelkesedéssel, csodás ügyszeretettel tették magukéva a tanítóság ügyét. Minden szó, minden tett amellett bizonyított, hogy a polgárság és munkásság átérté és átérzi a népiszkola fontosságát és szives szeretettel akar segíteni a tanítóság nyomorúságán. Jól esik lelkünknek, amikor látjuk, hogy egymásra talált az a két tényező, amely egymásra van utalva: a nép és a tanító.

A részletes tudósítás során pedig a legőszin-

több lelkesedés hangján ír a gyűlésekről, mint ezt a következő részletek mutatják:

Bokányi Dezső a napirendnek mind a három pontját együtt adta elő viharos tapsoktól kísért, nagyhatású beszédében. A klasszikus szépségű, nagy tudásra, nemes szívre valló, gyönyörű beszédet bő kivonásban lapunk legközelebbi számában közöljük.

... Amint értesülünk, ezeknek az impozáns népgyűléseknek folytatásuk lesz a nagyobb vidéki városokban, mert a kultúrára szomjazó polgárság és munkásság szent lelkesedéssel akarja elősegíteni tanítóinak győzelmét. A tanítóság pedig szívesen fogadja a segítő kezet, mert látja, hogy nem az önös érdek nyújtja azt feléje, hanem az iskoláügy felvirágoztatásának és a tanítóság sorsa gyökeres megjavításának a becsületessé szándéka.

Rajta tehát: A néppel a népért, az iskoláért és magunkért!

Vajjon hogy tetszik ez a hang a papcselédnek? A fönt idézett két lap is haza-, isten- és családellenes? Mindenki gaz hazaáruló és erkölcstelen bitang, aki nem a papcselédnek nótájára táncol?

Az „intelligencia“ vezére és a magyarság bajnoka

az állami iskola meg a tanítók ellen.

Tisza István valóságos tizenhárompróbás hazaffy. De logikus hazaffy? Nem az. Az általános, egyenlő választójog és a titkos szavazás azért nem kell neki — ő azt mondja, hogy azért — mert az veszélyezteti a magyarság szupremáciáját és az „intelligencia“ uralmát.

Ugy bizony! De hát akkor miért nem kell neki a népoktatás államosítása? Hiszen az állami iskola elsősorban magyar iskola, a legmagyarabb iskola. A hivatalos kimutatás szerint magyar a tanítás nyelve az állami iskolák 100 százalékában (noha igen nagy részük nemzetiségi vidéken van), ellenben a felekezeti iskoláknak csak 71 százalékában. Az intelligencia növelésére is sokkal alkalmasabb az állami iskola, mint a felekezeti — amint ezt már számtalanszor bebizonyítottuk — mert jobb a felszerelése, jobban díjazott a tanítója, kevesebb még benne az imádság és több a tanítás, mint a felekezeti. És gróf Tisza István, aki a magyarság és az intelligencia bajnokának játsza ki magát, aki a magyarság és az intelligencia védelmének ügye alatt akarja a nép jogosztottságát föntartani: ez a gróf Tisza István esküdt ellensége az állami iskolának, annak, amely — a felekezeti iskolákhoz viszonyítva — a magyarság és az intelligencia iskolája.

Az állami iskola iránt való ezt a halálos gyűlöletét bizonyította be Tisza a nagyszalontai református egyházmegye legutóbbi gyűlésén is. Egy bihari kis református község fölhatalmazást kért a gyűléstől, hogy felekezeti iskoláját átadhassa az államnak, mert az így felszabaduló pénzen papot akar tartani. A gyűlésben megvolt a hajlandóság a kérés teljesítésére. De föllélt Tisza és szólt eképpen:

— Én a magam részéről ellenzem a kérelem teljesítését, mert nem tartom helyesnek a népoktatás államosítását.

Sajnos, olyan áramlatok érvényesülnek a magyar tanítóik körében, hogy a tanítók egy része már ma nem is istentagadó, de legalább vallásellenes és az egyháznak örködni kell a gyermekek vallásos nevelését.

Ezért a kérelem elutasítását javaslom.

Tehát Tisza nem tartja helyesnek a népoktatás államosítását, ami a mai körülmények közt magyarosítást is jelent, pedig ő állítólag a magyarság szupremáciájáért rajong. Az állami iskola jobb tanítást biztosít a tanulóknak; több kenyeret és a papoktól való nagyobb függetlenséget a tanítóknak; több fölvilágosodást a népnek és így... nagyobb veszedelmet a nép elnyomóinak, kizsákmányolóinak: ezért nem kell Tiszának az állami iskola. És a nagyszalontai egyházi gyűlés Tisza álláspontjára helyezkedett.

Ime, magyar néptanítók, elöttetek áll a hazaffyas nagybirtokosság elismert vezére. Ez az a férfiú, aki a kortesszolgálatokat végző jegyzőket és a kulturát hátráltató papokat hizlalja; ez az, aki az agarászó-kártyázó megyei urak fizetését és a papok kongruáját emelni akarja, de a tanítókat éhez-teti, a tanítókat a „nemzeti intelligencia ellen-örzése alá“ akarja helyezni és a népet butasá-g-ly akarja megtartani. Lelkesedjétek érte!

Püspökök konferenciája.

Összegyűltenek tehát ők is, hogy szakmájukba vágó munkát végezzenek. Annyit és oly erőszak-kal reklamálja magának az egyház az iskolát, hogy mohó kíváncsisággal lestük, mit is fognak ezek a főmagasságu urak tenni oly bűnösen elhanyagolt egyházi iskolájukért. És mit tettek?

A püspöki kar végleg elfogadta a katolikus nép-iskolák rendtartását (az állami utasítások katolikus iskolai kiadását). A tanítóképződék új képesítésszabályzata (az állami szabályzatnak katolikus képezdék-ben való alkalmazása) felől a püspöki kar végle-gesen az úrsi konferencián fog határozni. Tárgyal-ták és elfogadták Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök javaslatát a prostitúció megakadályozásáról és a gyermeklélek erkölcsi védelméről. (A patronáz-sok lélekhalászatáról már adtunk hírt.) Foglalkoztak a legutóbbi katolikus nagygyűlés határozataival, melyeket az Országos katolikus szövetség ter-jesztett a püspöki kar elé. Örömmel üdvözölték a pályaudvari missziók szervezését és a keresztény munkásszervezetek szélesebb körökben való létesí-tését. A püspöki kar ajánlani fogja a lelkeskedő egyháznak a misszióegyesületek egyházmegyén-kénti szervezését és a Katolikus Népszövetség erősí-tése és terjesztése körül való buzgólkodását. Végül el-fogadták a katolikus tanügyi tanács költség-vetését.

A romladozó, tulzsufolt katolikus iskolák és koldusberén tengődő, papi rabigában görnyedő tanítók szóba se kerültek. Láthatják ebből a kato-likus tanítók, hogy egyházuknak nem kell az iskola. Nekik a sötétség kell, nekik csak hívő, bizó, a tulvilági életre preparált lelkek kellene.

Valláserkölcsi naplopás.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter folyó évi április 1-én 27.531. sz. alatt rendeletet intézett a tanfelügyelőkhöz, melynek lényeges része így szól:

Egyben a már idézett 1910. évi 115.218. sz. kör-rendeletet odamódosított, hogy a nem róm. kath. vallású tanítók és tanítónők saját vallásfelekezetiük ünnepnapjain a tanítás alól fölmentendők. Ilyenkor tanítványaik oktatásáról osztályösszevonással, vagy váltakozó félnapos tanítással történhetik gondos-kodás.

Ahol pedig dacára a többségben levő róm. kath. vallású növendékeknek, a tanítás ily módon meg nem oldható: a más vallásfelekezeti tanítók ünnep-napján is teljesen szünetel az oktatás.

Ezen rendelet értelmében lesznek iskolák, melyek-ben a szép számú katolikus és nemzeti ünnepe-ken kívül meg fogják tartani a szintén szép számú gör. keleti és zsidóünnepeket is. Tekintve, hogy az iskolák ezreiben még nyolc hónapnál is rövi-debb ideig tart a szorgalmi idő, továbbá hogy a kimutatott igazolt és igazolatlan iskolamulasztások mennyisége körülbelül 42 millió — tanulóként körülbelül 22 — félnap és tekintve végül, hogy a mi nyomoruságos közegészségi viszonyaink kö-zött a járvány-szünetek száma is igen nagy: most már a valláserkölcsi címén keletkező új szünnapok-kal együtt igazán nagyon összezsugorodik a szor-galmi idő. Amde a progresszív tanítók a munka-időben tanítani akarnak, kulturmunkát akarnak végezni. Fizetés kell nekik, több fizetés, nem pedig több szünnap.

Egyébként mi ajánlanánk valamit a miniszter urnak: Ne szegyenkezzék egy csöppet se, mondja ki, hogy tanítókra és tanulókra csak a templombaj-rás kötelező, egyéb semmi. Sőt tovább mehet: Csukassa be az összes népiskolákat — minek a parasztnak a tudomány! És akkor azokkal az örökké követelődő tanítókkal sem kell többet bajlódni.

Régebbi határozatok aktuális kérdésekről.

Nagy kérdések foglalkoztatják most a magyar tanítókat, még pedig sokkal erő-sebben, mint valaha. A Szabad Egyesület és az Új korszak fölrázta a tanítókat szomorú apáthiájából és a tanító-egyesületeket az eddiginél sokkal intenzívebb munkásságra kényszerítette. Így kerültek most napirendre régi és új kérdések olyan erőteljes agitáció-tól tarkítva, hogy azoknak megoldása elől kitérni nem lehet. Ilyen kérdések: az iskolá-föntartás joga és kötelessége, a tanítók fizetése és függetlenítése stb.

Mint hogy ezek a kérdések erősen foglal-koztatják most már nemcsak a tanítókat,

hanem a laikus közvéleményt is, szükséges-nek tartjuk az V. és VI. egyetemes tanító-gyűlésnek ez ügyekben hozott határozatait a következőkben ismertetni:

I. A tanítók alkalmazása.

A VI. egyetemes gyűlés határozata.

1. a) A népnevelés és oktatás első sorban állami érdek lévén, az iskolaföntartás joga és kötelessége első sorban az államot illeti.

b) Magyarországon minden iskolának legelső sorban a magyar nemzeti állam céljait kell szolgálnia. Magyarországon tehát minden iskolának egy a hivatása és rendeltetése, egy a feladata;

c) ennél fogva bármilyen jellegű az iskola, minden magyar néptanító a magyar állam tisztviselő-jének tekintessék; ugyanezért az ország összes tanítóinak illetményei a hasonló minősítése és szakképzettsége fokán álló állami tisztviselők illetményeihez mérten, — azokkal egyenlően álla-pítandók meg;

d) a minősítés mértéke az érettségi bizonyít-vány, amelylyel a tanító oklevél egyenlő jogosi-tásának tekintendő.

2. Mindezeknek a törvényjavaslatban való ki-mondásával egyrészt a magyar tanító és a magyar iskola jogállását kívánjuk kiemelni tisztán és vilá-gosan a bizonytalanság homályából és azt akarjuk, hogy a törvényes kijelentés erejével ismertessék el a tanító köztisztviselőnek, az iskola pedig köz-hivatalnak; másrészt pedig a tanítót jogszerűen megillető fizetés megállapításának szempontjából kell kívánnunk az alapelveknek a törvényjavas-latban való kimondását.

II. Tanítóképzés.

Az V. egyetemes gyűlés határozata.

L. jkönyv 38. oldal.

4. A tanítóképzés joga egyedül az államé legyen. A képzés tisztán pedagógiai legyen a követ-kező elvek alapján:

a) Az általános műveltséget a tanító a közép-iskolában szerezzék meg;

b) a nevelés-tárgyakat a tanítók is ugyanabban a terjedelemben tanulják, mint a középiskolai tanárok;

c) a tanképzés csak a neveléstani tárgyra vonatkozzék;

d) a tanítói oklevelek ezek szerint értékileg a középiskolai tanárokkal teljesen egyenlő értékűek s csupán a tárgyisakképzettségre vonatkozólag különböznek.

III. A tanítók fizetése.

A VI. egyetemes gyűlés határozata.

„3. . . . megállapítjuk és kimondjuk, hogy a tanítót tisztviselői állásánál, minősítésénél és szak-képzettségénél fogva az állami tisztviselők részére megállapított X. és IX. díjostályu fizetések ille-tik meg; a magyar tanítóknak e két fizetési osztály illetményeire való jogát fentartja.

4. Számolva azonban a viszonyokkal, egyelőre azt kívánjuk, hogy Magyarországon minden tani-tónak, aki magyarul tud és magyarul tanít, tekin-tet nélkül az iskola jellegére — tehát akár állami, akár községi, akár felekezeti, akár uradal-mak, társulatok vagy egyesek által fentartott iskolánál működjenek, ideértve a tanítói árva-házak nevelőit, valamint a kinestári és határörvi-déki tanítókat is — egyenlő fizetése legyen: és pedig bármily jellegű népiskolánál alkalmazott rendes tanító (tanítónő) ugyanannyi kezdőfizetést kapjon, amennyi az állami tisztviselőknak XI. díjostály harmadik fokozatában jár s két éven-ként haladva érje el hat év alatt fizetése ugyanez díjostály felső (1800 koronás) fokozatát; ettől kezdve számítassék 5 ötödéves korpótlék 200 koronával.

5. A fizetésen kívül lakbér fejében ugyanolyan illetményt kapjon minden tanító, amilyent az állami tisztviselők a XI. díjostályban kapnak. A természetben nyert lakás ennek a lakbérnek meg-felelő legyen.

6. A nagyvárosok és drágább helységek tanítói és a családos tanítók kapjanak személyes pót-lékot;

7. az igazgatók és érdemesebb tanítók a X. díjostály szerint nyerjék fizetésüket s legalább hat év alatt nyerjék el a magasabb fizetési foko-zatot. Magasabb fizetősztályba lépés alkalmával azonban a szerzett korpótlékok meghagyandók.

8. Fizetését minden tanító készpénzben az állam-pénztárból kapja, ott azonban, ahol a fizetés egyrésze földből áll, maradjon meg továbbra is,

de csak a fizetés egyharmadát és a föld jövedelme kataszteri becslés szerint állapítottassék meg.

9. Az iskolafőntartók a fenntartásra való összeget tartozzanak évről-évre az állampénztárba beszállítani;

10. ha az iskolafőntartók hivatalosan megállapított szegénységük miatt erre képtelenek, a tanító minden szerzett jogának tiszteletbentartásával. A megállapított kiegészítő fizetést is az állampénztárból kapja a tanító.

11. Az államosított iskola tanítóinak fizetési fokozata az összes szolgálati idő alapján állapítandó meg.

IV. Fölügyelet.

Az V. egyetemes gyűlés határozata.

L. könyv 38. oldal.

1. Legyen az iskola nemzeti s amit a törvény megkövetel az állami és községi iskolától, ugyanazt követelje meg valamennyi iskolától.

2. Tantervet csak az állam adhasson valamennyi iskolának, de az egyházi oktatás tárgyát és anyagát az érdekelt felekezetek állapítsák meg. A különböző fokozatu iskolák tanterve között legyen az összefüggés olyan, hogy a tanuló tanulmányait minden nehézség nélkül folytathassa tovább.

3. Az iskolák fölött a fölügyelet, tekintet nélkül az iskolafőntartóra, közvetlen állami legyen. A tanfőügyelő hatásköre minden iskolában ugyanaz legyen.

7. Az iskolaszékeket, gondnokságokat meg kell szüntetni s a tanügyet bele kell illeszteni a községi közigazgatásba.

A tanító vagy igazgató legyen a községben éppen olyan előadója az iskolai ügyeknek, mint amilyen a miniszter az országgyűlésen, a tanfőügyelő a vármegyén. A tanfőügyelő az iskolai ügyekben a tanítóval (igazgatóval) levelezzen s a képviselőtestület határozatait a tanító hivatalból föllebzezhesse.

8. A tanfőügyelő legyen szakember, minőségét a törvényben határozottan ki kell jelölni. E javaslat értelmében ez első sorban pedagógiai képesítés legyen.

V. A hivatalos tanítótestület és a fegyelmi jog.

A VI. egyetemes tanítógyűlés határozata.

1. Magyarország területén bármely jellegű iskola tanítója fölött egységes fegyelmi szabályok és egységes elvek szerint ítélkezzenek.

2. A tanítók fegyelmi ügyeit szakértők (tanítók) intézzék.

E végből kívánja, hogy:

3. A vármegyei tanítói egyesületek tanító-kamarákká alakuljanak át s az 1868. évi 38. t.-c. 147. §-a alapján a megyei tanító-kamarának minden nyilvános iskola tanítója hivatalból tagja legyen.

4. A vármegyei tanító-kamarák két-két képviselőt küldenek az országos tanító-kamarába, melynek székhelye Budapest.

5. A megyei tanító-kamara szervezete a következő: A tanítók összessége alkotja a közgyűlést, a közgyűlés választ megfelelő számú választmányt s a választmány megalkotja a tanítók fegyelmi-bizottságát, melynek neve: tanítók ítélő tanácsa. A fegyelmi-bizottság tagjai megesküsznek, hogy ítéleteikben az igazságot szolgálják. Az országos kamara szintén választmányt alakít s e választmány hasonlóképpen megválasztja a saját kebeléből az ítélőtanácsot.

6. A vármegyei tanító-kamarák és az országos kamara évenként s a választmányok negyedévenként tartanak gyűlést.

7. A vármegyei kamarák tagjainak fuvar- és napidíj költségeit az iskolafőntartók fűdözik; a választmányi tagok költségét azonban a kamara pénztára fizeti. E végből a kamara tagjai tagsági díjat fizetnek s ezt a tanítói fizetést kiadó pénztár tartozik a tanító fizetéséből bekülteni. Ennek a tagsági díjnak a fele az országos kamarát illeti s ez ebből fűdözi a helyiséget és a gyűlésekre járó tagok költségeit. (Kivánatos, hogy az országos kamara tagjai a legmesszebb menő vasúti kedvezményben részesüljenek.) Az országos kamara ügyvezető titkára más hivatalt nem viselhet.

8. A tanító-kamarák, bár hivatalos jellegűek, de autonómikus jogokkal ruházandók föl. Ezek között a legfontosabbak: a vármegye iskolai életében a belső iskolai élet irányítása, helyi tanítás-tervek, módszeres tanmenetek megállapítása, tankönyvek megírálása, ifjúsági és népkönyv-

tárak szervezése s a tanítók fegyelmi ügyeiben az ítélkezés.

A tanító-kamarák a tanítók fegyelmi ügyeit a következőképpen intézik:

9. Állami, községi, felekezeti, társulati és magániskola tanítója ellen az iskolafőntartó és iskolai felsőbbség kívánságára az ítélőtanács (fegyelmi bizottság) rendeli el a vizsgálatot. A fegyelmi vizsgálatot ezután az illető járási főszolgabíró az ítélőtanács egy tagjával vezeti s a vizsgálat befejeztével az iratokat a kamara fegyelmi tanácsához terjeszti be. A vizsgálat folyama alatt ugy a vádló, mint a vádlott valamelyik tanítótársát védőnek is kérheti fel. Ítéletet az állami, községi, társulati és magániskola tanítója ügyében a királyi tanfőügyelő vádjára, felekezeti iskola tanítója ügyében a felekezeti tanfőügyelő, vagy tanügyi referens vádjára a fegyelmi tanács hoz.

10. A megyei fegyelmi tanács ítélete ellen a felek az országos kamara ítélő tanácsához fellebbezhetnek csak s ebben a vádat a közoktatásügyi miniszter kiküldöttje képviseli. A vádlott tanító ezen is megjelenhet, sőt magát védővel is képviseltetheti.

11. Ugy a megyei, mint az országos tanító-kamarák hivatalos nyelve a magyar.

12. E határozat értelmében a tanító-kamarák szervezésére a VI. egyetemes tanítógyűlés fölkéri a magyar közoktatásügyi miniszter urat s egyúttal a Magyarországi Tanítók Országos Bizottságát utasítja, hogy a kamarák szervezését s e szervezet alapszabályait két év alatt készítse el s adja be a miniszteriumba. Ezt megelőzőleg azonban e munkálatát küldje meg a tanítóegyesületeknek is véleményezésre. A tanítóegyesületek ez esetben azt vizsgálják meg: az elkészített tervezet megfelel-e az egyetemes gyűlés határozatának.

Népgyűlések a tanítóság érdekében.

Legközelebb a következő városokban lesznek népgyűlések az államosítás és a tanítóság anyagi helyzetének javítása érdekében:

Május 7-én: Kassán (előadó Somogyi Béla) és Nagyváradon (előadó Zsigány Zoltán). Kaposváron (előadó Fáber Oszkár).

Későbbi időben: Székesfehérváron és Szolnokon.

HIREK.

Bartha kontra Havas. Bartha Pál, az Állami tanítók egyesületének lemondott főtitkára, nyilatkozik. Hosszu cikkben fejti ki lemondásának okait. Bizonygatja, hogy ő, mint a 21-es bizottság egyik végrehajtó közlege, korrekt működést fejtett ki. A hibákat Havas Pál elnök követte el. Ezért támadt köztük ellentét. A Havas ellen fölhozott legsúlyosabb vádjaz ez:

Mikor a 21-es bizottság küldöttsége Neiszter osztálytanácsosnál járt, „Havas Pál kijelentette, hogy a passzív rezisztencia szervezésének szükségességét mondta csak ki a 21-es bizottság, ami nem jelenti annak fogantatását is“. Balogh államtitkár pedig az elnök ur — a küldöttség legnagyobb meglepetésére — „többet“ is mondott. Nemcsak arról biztosította az államtitkár urat, hogy fölfüggeszti a határozat végrehajtását, de kérte az államtitkár urat, hogy a 21-es bizottság határozatának ne tulajdonítson semmi nagyobb jelentőséget. Ezt ő végrehajtani amugy sem engedi.

Kiváncsian várjuk Havas Pál elnök ur nyilatkozatát: mi igaz ebből és a többi, kevésbé súlyos vádakból. Elhamarkodva itélni nem akarunk.

A felekezeti oktatás legfrissebb barátja. Návay-Szabó államtitkár is a felekezeti oktatás barátja. A pécsi püspökhöz ugyanis egy község állami iskolájának ügyében az államtitkár a következő leiratot intézte: „Nem látom szükségét annak, hogy ott, ahol a felekezet a meglevő s magyar nemzeti célokat szolgáló iskoláját fej-

leszteni tudja is, akarja is, állami iskola szerveztessék.

Ez természetesen nem csupán a szóban forgó községre nézve, de általában is áll a készséggel nyugtatom meg Méltóságodat, hogy kulturális és magyar nemzeti szempontból is elismerésre méltó törekvése elé, mellyel az iskolai ügyet még áldozattal is rendezni kívánja, nemhogy akadályokat nem gördíték, de az eredmény biztosítása érdekében tőlem telhető támogatást is nyújtok. Ezért, ha csak módját ejtethem, az építkezéshez hajlandó vagyok az esetben is némi segílyt engedélyezni, ha ez iránt a hitközség kellő módon folyamodik.“

Ilyenek a mi szimatpolitikuskaink! Sohse volt hálátlan dolog a jövő-menő kormányok és szakminiszterek fölfogásának hívéül szegődni. Ma a reakció szekerén lehet diadalmasan előrejutni, ergo ma „nem látom szükségét“ az államosításnak. Tegnapelőtt még gőzerővel államosított minden ügyosztály és tirádákat zengett az állami iskolák nemzeti földatáról. Holnap? Eh, várjuk meg, ki lesz holnap a miniszter! Abból aztán meg fogjuk tudni, hogy a miniszter tanácsosai miért fognak lelkesedéssel lángholni...

Hanem arra mégis kíváncsiak vagyunk, miben merül ki a szóban forgó püspök ur áldozatkészsége, ha az államtitkár már most némi építkezési segílyt ígér be. Holt bizonyos, hogy a stólán kívül az egész fizetést az állam fogja kiizzadni.

Emlékezzél, szives olvasó, a Néptanítók Lapja pályázataira!...

Az állandó passzív rezisztencia és orvossága. A „N. Népművelés“-ben Czabán Samu a tanítók nagy nyomorúságáról szólva, ezt mondja:

Csodálhatni-e, hogy ilyen anyagi helyzetben kénytelen a szellemiekben is elmaradni? Az iskolánál alig számbavehető, tendenciózus könyvtár tudásvágyát ki nem elégíti, saját fizetéséből tettése szerinti műveket éppen a nyomorúsága miatt nem rendelhet s így lassan-lassan egyenként szakadoznak el azok a láncok, amelyek a haladó kor fölvilágosodást hirdető eszméihez fűtők. A tanítóval bannak ily könyörtelenül, akitől megvárják, hogy vasfegyelmet gyakoroljon érzelmein, indulatain; apja legyen egy sereg gyermeknek, nevelje, vezérelje, oktassa őket; tőrje a szülők szemrehányásait, kifakadásait; robotoljon nap mind nap a testet-lelket őrő, miázmakkal teli iskolában; és mindezek tetejébe érezze a fölsőbbség nem egyszer igazságtalan bánásmódját s végül töprengjen afölött: honnan szerezzen most cipőre, ruhára, orvosra, patikára, fára stb.-re, kitől kérjek most kölcsönt, kit kérjek föl egy újabb váltó aláírására? Ki hiszi azt el, hogy ilyen lelki állapot mellett a tanító hivatását teljesíthesse s úgy teljesíthesse, mintha az anyagi gondok nem nyomnák, nem keserítenék el?

Nem kell fenyegetőzödni! A passzív rezisztencia már rég pusztit Magyarország iskoláiban. Ne ámit-suk magunkat, mert lehetetlenség az, hogy én, Czabán Samu, az anyagi gondoktól agyongyötört ember, mindent elfelejtsek, amikor az iskola küszöbét átléptem. Mert mi köti le leginkább figyelmünket? Nem az-e, ami legközelebből, legjobban érdekel s van-e az én lelkemhez, lehet-e közelebb a családomnál, mely szintén harmonikusan illeszkedik bele a nép fogalmába, amelynek javáért itt is, ott is munkálni köteleességünk! Akinek az emberiség tökéletesedése, fejlődése, haladása iránti szeretet van a szívében, annak minden erejével munkálni kell a passzív rezisztencia megszűnésén; ez pedig csak egyetlen módon lehetséges: tisztesség megélhetést s nem éhbért, nem alalmaznát kell biztosítani a tanítóságnak!

Nem kell szabadság és előmenetel! (Gyásztanítósági gyászhatározata.) A Győrvidéki Tanítóegyesület tóközi járásköre Enosén tartotta tavaszi közgyűlését, melyen résztvett Matavovszky Béla kir. tanfőügyelő is.

A közgyűlés foglalkozott a Szövetségnek ez év nyarán tartandó gyűlése elé kerülő határozati javaslatokkal. Magyar Árpád könyi „főtanító“ volt az előadó, akinek javaslatára a kör állást foglalt az országos tanítóbanc megalapítása, valamint a sajtóbizottság szervezése ellen. Kimondta továbbá, hogy nem támogatja azt a javaslatot sem, mely szerint a jövőben elemi iskolai tanítók neveztesenek ki tanfőügyelők. Indokolták ez azzal, hogy a tanfőügyelő állás magasabb kvalifikációt és jogi ismereteket is igényel. Csak az esetben lenne kivévehető tanító tanfőügyelővé, ha ez az ün-

képzés által a szükséges kvalifikációval rendelkezik. Szükségesnek látják azonban a járási iskolalátogatói állások szervezését kiválóbb tanítók részére.

Magyar „fő”-tanító ur, aki ezt a javaslatot tette, fél évvel ezelőtt még ünnepelte a győri tanítók bankettjén a sajtóbizottság szervezését ajánló Takáts kartársat. Most már nem kell neki se sajtóbizottság, se tanfőlügyelő. Bizonyosan arra számít, hogy van a holdogulásnak más útja is. Csodálkozunk azonban a tőkési kör tagjain, akik ilyen határozati javaslatot elfogadtak és ezzel még meggyalázóbbá tették a győri esetből kifolyólag a tanítóságnak adott pofont.

Ámbár rájuk nézve megtaláljuk az enyhítő körülményt: papi csizma alatt vannak és nem mernek moccani, mikor ilyen indítványt tesz valaki, aki a papok és fölsőbbiségek kedvét keresi.

Mi kell a polgári iskolának? . . . Önök, t. olvasók, azt fogják felelni: Jó szervezet. Jó tanterv. Jó fölszerelés. Gyakorlati irány. Jól képzett és tisztességesen díjazott tanárság. És főképpen: az ország iparosodása, hogy támadjon itt egy tevékeny, produktív, erős polgári osztály, amelynek igazán szüksége van a polgári iskolára, a produktív pályákra nevelő nemzeti középiskolára, míg a mai polgári iskola leginkább csak nyomorgó kishivatalnokokat képez. Ilyeneket és hasonlókat fognak Önök mondani, t. olvasók, a cimbén fölvetett kérdésre. Önök azonban naiv emberek. A polgári iskolának nem ez kell. Hanem az kell neki, hogy a budai Pedagógium növendékei, a polgári iskolai tanárjelöltek zászlót kapjanak. Az bizony, zászlót!

És kapnak zászlót. A Pedagógium ifjúsága zászlószentelésre készül. A híres intézet igazgatója ékeszavu körlevélben jelenti, hogy a pedagógiumi ifjúság már régen akar

„erős és művelt magyar polgári elemet nevelő ideális céljainak kifejezését szolgáló szimbólumot, zászlót szerezni magának“.

Továbbá ujjongva jelenti az igazgató ur az örömhirt, hogy ezentul nagyszerű lesz a polgári iskolai tanárképzés, mert

„egész tanárnemzedékek fejlődésére jelentékeny momentum gyanánt sikerült a vezető köröknek a zászlóavatás ünnepélyére gróf Zichy János vallás- és közoktatásügyi miniszter nejét, szül. gróf Zichy Margit csillagkeresztes és palotahölgyet megnyerni zászlóanyául“.

Hipp, hipp! Hurrá! Éljen! Magyar polgári iskolai oktatás géniusza, tüzzel rózsakoszorút fényes homlokodra, új ösvényre tér egész tanárnemzedékek fejlődése, mert miniszterné, dupla grófné, csillagkeresztes és palotahölgy, tehát rémitően előkelő anya fogja szülni a zászlót a dicső Pedagógiumnak! . . . De talán nemcsak zászlót fog szülni az előkelő zászlóanyja, hanem udvari tanácsosságot is *valakinek*. És ez a fő, meg a demokratikus polgárnevelés. Éljen, éljen, éljen!!!

A nép és a haladás barátia meg a nép ellensége. Vagyis: a tanító meg a pap. Ez a kettő egyre gyakrabban kerül szembe egymással. És minél gyakrabban, annál jobb. Küzdelem fejlődik ebből, amelyben az igazságnak győznie kell. Most még a pap kezében a hatalom és a pap a rendelkezésére álló összes hatalmi eszközöket — sőt ezenkívül nagyon gyakran az aljas denunciaciót és rágalmat is — harcha viszi a tanító ellen. De készül a nagy tanítói szolidaritás, közeledik a demokrácia győzelme és vezéré lesz a községben a haladás bajnoka, a nép barátja: a tanító. A pap pedig, a haladás kerékkötője, a nép ellensége, visszaszorul a templomba, ahová való. Ezekre gondolunk, midőn egy napilapban a következő hirt olvassuk.

Berkes József dr. ottövölgyi plébános fegyelmi vizsgálat elrendelését kérte az ottani tanító, Jurácska Pál ellen. A plébános vádja szerint a tanító vallási kötelességeinek nem tesz eleget, nem jár gyónáshoz, *izgat* a felekezeti iskola ellen, *híve* az állami közoktatásnak és a vallás-oktatás eltörlésének s ezenfölül nagy mértékben iszákos. A fegyelmit megelőző vizsgálatot tegnap tartotta meg Kovách Miklós szentszéki tanácsos, tanfőlügyelő. Jurácska Pál védekezett a vádak ellen s kijelentette, hogy az iskola államosítását csupán azért követeli, mert Ottövöl-

gyön a nép a községi pótlékkal, a mezőéri költséggel és az urbéri kiadásokkal együtt *százhatalvan százalék pótdóval* van terhelve s így jó iskolát a község nem tarthat fönn a saját költségen.

Százhatvan százalékos pótdó terhetől akarja megmenteni a népet Jurácska Pál kartársunk, aki — úgy tudjuk — a képviselőtestületnek is tagja és általában köztisztviselőként álló férfi. De a pap felekezeti iskolát akar, ha megszakad is a nép a teher alatt. Tehát pusztuljon a tanító, aki utjában áll.

Reméljük, hogy erről az ügyről bővebb értesítéssel is szolgálhatunk majd.

Iskolák államosítása. Akarják-e, nem akarják-e az ország urai az államosítást? — az már szinte nem is fontos. Ellentétlenül erőik sodorják közoktatásunkat az államosítás felé. Ujabbban a következő államosításokról van szó:

A békéscsabai népiiskolák államosítása. A békéscsabai községi képviselőtestület, de különösen a tanítók nagy örömmel fogadták az év elején a közoktatásügyi miniszternek azt a fölszólítását, hogy hajlandó a csabai községi iskolákat államosítani, ha a község a dologi kiadásokat — az iskolák jókarban való tartását — vállalja. A község már aláírta a szerződéseket, tehát a békéscsabai iskolák államosítása befejezett dolog. Az államosítás érdekében sokat fáradozott Mikler Sándor, a vármegye kir. tanfőlügyelője.

Sárvár állami iskolát kér. Sárváron Ferenc Ferdinánd trónörökös köteles, mint kegyur, a katolikus népiiskolát fentartani a nagy földesuri haszon némi viszonzásaképpen. A sárváriak évek óta kérik őt, hogy az iskolát fejlessze, de a kérésnek nincs fogantatja, a főhercegi alapítvány kezelősége nem is válaszol, noha évenként 300 iskolaköteles kimarad az iskolából és ezek ugy nőnek föl, mint a fü. Az ólomlábban járó tanügyi közigazgatás tehetetlenségében évről-évre *kérelmezett*. Ezt most a sárvári prépostplébános, Köberl János, megsokalotta s a képviselőtestület előtt az iskola államosítását indítványozta, illetőleg a képviselőtestületet arra kérte, hogy ez az iskola államosításáért tegye meg a szükséges lépéseket.

Ime, egy helyen azért államosítják az iskolát, mert a gazdagoknak kedvező s a szegényeket kifosztó, igazságtalan adórendszer mellett a község nem képes iskolákat fentartani. Más helyen meg azért, mert a rengeteg milliókat hatalmában tartó nagyur — gróf, herceg, főherceg vagy püspök — kitér az elől a kellemetlen kötelesség elől, hogy az iskolákra költse óriási jövedelmének egy parányi töredékét.

Hazaffyas nagy urak a népért, vagy: az alkoholfogyasztás fokozása — állampénzen. Az agráriusok sajtója a május 5—6 között Budapesten tartandó országos gazdakongresszusra harangoz be. *A dugdag agráriusok unos-untalan megpumpolják az államot.* Az agrárius lapok ezuttal a borértékesítés szervezésére vonatkozó javaslat mellett ütik meg a nagydobot, amely javaslat kívánatosnak tartja, hogy a fontosabb bortermelő községekben, a termelők pince szövetezeteiket létesítsenek, amelyek az állam részéről fontosságukhoz mért segítségben részesülendők. Az ország különböző vidékein már is működő, vagy csak ezután létesítendő szövetezeteik, pinceegyletek vagy bortermelő részvénytársaságok egymással középponti kapcsolatba hozassanak, hogy ezáltal nemcsak az átvételi és eladási árak szabályoztassanak és bizonyos teendők közös költségen legyenek végezhetők, hanem azért is, hogy a *belfogyasztás emelése*, valamint a kivitel előmozdítása érdekében nagyobb arányú és egyöntetű akció legyen életbeléptethető.

A szőlőbirtokos agráriusoknak tehát nem elég az alkohol eddigi gyilkos pusztítása. Országos szervezkedést akarnak többek között „a belfogyasztás emelése”, másszóval *a részegeskedés, az ezzel járó testi, szellemi, erkölcsi, anyagi szűlés és nyavalyák* terjesztése érdekében. És mindezt az állam pénzén! Ilyenek ők, a hazafiak. A haza segítségével akarják pusztítani a haza lakóit, csak hogy ők jó áron adjanak tul a boraikon.

Szabad-e káromkodni? Kaptuk és kommentár nélkül kiadjuk a következő levelet:

Tekintetes Szerkesztő Ur! Furcsállottam annak idején, hogy sokaknak nem tetszett az Uj Kor-

szak hangja. Pedig hát a mi elkeseredett hangulatunkhoz képest tulságosan enyhe a hangja. Hiszen gyakran legjobban esnek nagy hatalmasat káromkodni ama hallatlan dolgokon, amik ebben a kétségbeesztően fekete országban megtörténnek s szó nélkül *megdörténhetnek!* Talán megkönnyebbülné az ember, ha jól kikáromkodhatná magát.

Most például behozták az ingyenes népoktatást. Nem, nem! . . . Nem az a baj! . . . Hanem, hogy hogyan hozták be! . . . És hogy kinek a javára. . . Az állam busásan kárpótolja a szegény megrovódult felekezeteiket. És az állami pénzre a legtöbb helyen rátenyerelnek a csuhások. Némely helyre még le sem érkezett a meghatározott összeg és a csuha már káparintja maga felé.

Ujvidékről vagyon szó. Arról az Ujvidékről, amely halhatatlanná tette nevét a kongregációs botrányok annalesaiban. Fölment innen a kérvény, a kath. hitfelekezet kérvénye — nem tudom hány száz melléklettel — az „ideális liberalizmus” központjába. Kér pediglen a hitközség egynehány ezer koronát. Megkapja. Ezt nagyon jól tudta dr. Ámon Pál plébános ur is, aki címzetes kanonok, nagyságos ur s püspöki jelöltségre reményes. Egybehívta tehát a hitközség képviselőtestületét, hogy a 22 kath. felekezeti tanítónak *egy-egy öl fát szavaztasson meg*. Ez vala az ülés első pontja. Sok fényes, keneteljes beszéd után, amelyek kifogyhatatlanok voltak a sajnálkozásban — *födözet hiányában* e kérés elutasították. Az ülés második pontja Ámon Pál dr. ur, nagys. c. kanonok kérvénye vala fizetése emelése tárgyában.

S ime, láss csodát, te emberfia!

A sajnálkozások megszüntek, az adakozói lelkesedés nőttön-nőtt. De sőt a fölemelendő összeg is nőtt szájról-szájra. Míg végül *évi 2100 (kettőezeregyszáz) koronában* állapították meg. Értsd meg jól tanítótársam: nem a fizetését állapították meg a nagyságos urnak 2100 koronában, hanem 2100 koronával *emelték* a fizetését, egy pap fizetését, akinek a cölíbatús értelmében se fia, se lánya nem lehet! 2100 koronával, amennyi fizetést két családos tanító élvez — élvez!! — egy esztendőre, amiért 120 tanulóval teletömött disznóólakban emésztí az egészségét.

De honnan vegyenek erre a 2100 koronára födözetet, ha a tanítók fájára nem jutott? Honnan?!

„A tandijkárpótlás kérvénye elintézés alatt van. Ha leérkezik, abból emelik nagyságos dr. Ámon Pál c. kanonok ur fizetését.“

Igenis így szól — ha nem is szóról-szóra — a határozat.

Azt hiszem, ehhez nem kell kommentár! Ideálisabban nem szemléltethetjük az „ideális liberalizmus” eredményeit.

A tanító számára nincs fa. Legföljebb koporsóra. Amde ugyanakkor a feneketlen papzsákot a kirepedésig tömik abból a *tandijkárpótlásból*, melynek megszerzésén tanítók százai váltak köhögős roncsokká s dőltek ki a rettentő robotból.

S még csak ne is káromkodjunk!

Szerkesztő ur, ezek után szabad-e káromkodni? . . .

Egyébként maradtam Szerkesztő urnak igaz hive
X. Y.

„Tanító”-gyűlés. Egy komáromi lapban olvassuk, hogy valami tata-kisbéri kath. tanítók köre április 27-én tartotta meg évi közgyűlését. Ott volt a komáromi főispán, alispán, tanfőlügyelő, Giesswein Sándor prelátus, sőt még lovag Ember Károly is!

A gyűlésen fölszólalt lovag Ember Károly, aki azt vitatta, hogy a kath. iskola mindenkor van olyan, mint az állami vagy a községi; Szabó Bertalan almási tanító pedig azt jelentette ki, hogy Magyarországot csak a kereszt és a rózsafüzér tarthatja fönn újabb ezer évig. Majd Pásztor Imre keszthelyi tanító tartott előadást a Népszövetségről. Végül kimondta a közgyűlés, hogy a kör tagjai testületileg *belépnek a keresztény szociális szakosztályba*. Ezzel a közgyűlés után a vasuti vendéglőben bankett volt, ahol számtalan felköszöntő hangzott el.

Hát azon a gyűlésen igazán megható hülyeségeket tálatk föl a szegény papcselédék. De minék hittak olyan előkelő tanukat a számáradásukhoz? . . . Vagy a főispán, alispán, tanfőlügyelő — ez a három *világi és pártatlan (!?)* ur — arra való volt, hogy segítsen beterenli a szegény kis birkákat a „keresztényszociális” nyájba? . . .

Mire jó az egyházi vagyon? A nyitrai egyházmegye elhunyt püspöke, Bende Imre végrendelet hátrahagyása nélkül halt meg. A Kolonics-féle egyezmény értelmében azok a főpapok, akik királyi kinevezésükkel nyerték javadalmukat, királyi jóváhagyásra szorulnak, hogy végrendelezhesse- nek. Az elhunyt püspök nem szerevén meg a királyi jóváhagyást, nem élhetett a végrendelezés jogával s így most az említett egyezmény értel- mében hagyatéka három részre oszlik, egyharmad- részt kap a nyitrai egyházmegye, a másik harmad- dot a rokonok és a harmadik rész a kincstárt illeti. A hagyaték, mely körülbelül 3,000,000 koro- nával tesz, készpénzből, házból és abból az illetmény- ből áll, melyet a jelenlegi nyitrai püspök gazda- sági visszatérítés címén Bende püspöknek, illetőleg a hagyatékhoz tartozik. Ez az összeg 140,000 korona, mely összeget gróf Batthyány püspök öt év alatt évi egyenlő részletekben tör- leszthet és bizonyára szívesen is törleszt olyan jövedelem fejében, amelyből három milliócskát lehet megspórolni — rokonok számára, tehát ma- gáncélokra és amellet rongyos kis alapítványokkal még azt a hitet is ébren lehet tartani, hogy a püspökök óriási jövedelme közéleket szolgál.

A kongregáció, mint besugó. Nem ismer- tetlen fogalom az U. K. olvasói előtt. Volt alkalmunk a kongregáció erkölcséről kiáltó esete- ket bemutatnunk. A legújabbat Zomborról írják: A zombori kongregáció tagjai vallás elleni izga- tás vétsége miatt büntető följelentést tettek Faber Oszkár fővárosi tanár és dr. Pataj Sándor ellen, akik a szabadgondolkodók Voltaire-Egyesületé- nek meghívására Zomborban előadást tartottak s ebben erősen támadták a klerikalizmust. Az ígyet, amely iránt a városban nagy az érdeklő- dés, dr. Zsoldos Benő büntető bíró fogja tár- gyalni.

A szent skapuláré és a kultura. Apró, nyomorult kisközség az ipolysági járásban, úgy hívják, hogy Tésa. Alig 30-40 ház húzódik meg benne, alig 2-300 lélek lakja. Kéne neki terjesz- kedési, fejlődési alap — nincs. Kéne neki egész- ségügyi, közigazgatási, népoktatási kultura — nincs. Semmi sincs, csak nyomorúság és pap van. Ez a hivatás minden mást szolgál, csak a kulturát nem. Sőt árt neki. Hízalja a bigottságot, növeli a sötét- séget.

Valaki kint járt Tésán és ebből a sötétségből behozott egy darabot mutatónak. Kihuzott egy madzagokra varrt piszkos ruhadarabkát.

- Tudják, mi ez?
- Gyerekjáték, kötőszőr, szatyingra varrt folt- darab.
- Egyik sem, ez skapuláré.
- Mi a csoda az?
- Kegyszer. Tésán a katolikus plébános árulja 20 fillérré és ezt a kis könyvecskét mellé 8 fillérré. Még a kettő 4 fillért.
- Nézzük csak!

Csakugyan eltaláltak: kettős águ szatyingra varrt két darab folt. A szatying kettős ága a nyakba jön: egyik folt elöl, a másik hátul lóg le. Viselheted az inged alatt, az inged fölött, ahogy neked tetszik. A pap, a tései pap azt mondja, hogy ez a két rongydarab a Szűz Mária szoknyájá- ból való. Ezt is elhíheted.

A könyvecske pedig szól a szent skapuláré- társulatról. A skapuláré magától a Szűztől ered, aki egy szép nyári napon 1251-ben azt mondta Szent Simonnak, a karmelita-rend főnökének:

— Simon fiam, nesze a skapuláré, amely min- denkit, aki viseli, haláláig megóv életében a földi veszedelmektől, halála után pedig az öröktől. Simonnak sem kellett több, megalapította a Szent skapuláré-társulatot, amelynek tagjai ama bizonyos nyakba akasztott folt-darabok révén a következő előnyöket kapják:

1. Kiválóbb módon részesülnek az imákban és általában az Anyaszentegyház összes kegyelem- kincseiben.
 2. Megőriztetnek az örök tüztől a Szűz hathatós közbenjárása folytán, ha a skapulárét éjjel-nappal, főképpen haláluk óráján magukon viselik.
 3. De csak úgy őriztetnek meg, ha bizonyos imádságot elmondanak, vagy szerdán és szombaton a husételtől tartózkodnak, esetleg ehelyett a pap előtt más kötelezettséget vállalnak magukra.
- Elég, ugy-e? Ezekből már látni méltóztatik, hogy az emberi együgyűségnek, a bigottságnak, a lelki sötétségnek mekkora foka szükséges ahhoz, hogy ilyen szent skapuláré-féle hókusz-pókuszok- ka! üzletet lehessen kötni, lelket-tesztet guzban

tartó üzletet, amely még a konyhára is hoz valami hasznot. Furcsa, ugy-e, hogy a XX. században is akadnak kétlábu tollatlan állatok, akik elhiszik a szatyingra kötött rongyok hatalmát az elevenek és a holtak fölött, mert a pap mondja nekik. Szomorú ez, ugy-e?

Már most tessék a kulturának befészkelni oda, ahol a pap ilyen apró-cseprő üzletekkel leszögezi, nem engedi elmozdulni a középkort! Tessék itt a tanítónak jó munkát végeznie!

Mily mértékben méltók a tanárok tisz- teletre? A délvidéki középiskolai tanáregyesület vasárnap bucsutisztelgést tett Csernoch János érseknél. Csernoch kijelentette, hogy mindig nagy tisztelője volt a tanároknak olyan mértékben, amilyen mértékben azok a vallást tisztelték. A küldöttségben egész délvidék minden intézete képviselve volt s most legalább minden közép- iskolai tantestületben referálhat a küldött arról, hogy a tanárnak pedagógiai, tudományterjesztő munkája nem hoz tiszteletet, klerikalizmusa ellen- ben igen.

A visszafelé elsült ágyu.

— Viharos tanítógyűlés Temesvárott. —

I. A történet bevezetése.

Temesvár szervezett munkássága április 23-án nyilvános népgyűlést tartott az isko- lák államosítása és felekezettelensége, vala- mint a tanítók anyagi helyzetének gyö- keres javítása érdekében és tiltakozásul a Szabad Egyesület fölfüggesztése ellen. Olyan természetű gyűlés volt az, mint a buda- pesti virágvasárnapi gyűlés.

Aki a munkásmozgalmat csak egy kissé is ismeri, az tudja, hogy a szociáldemo- krata munkásság ezeket a gyűléseket nem azért tartja, hogy a tanítókat politikailag a maga táborába hódítsa. Hiszen fennen száryal a büszke jelszó: „A munkásosz- tály felszabadítása csak a munkásosztály műve lehet!” A munkásság tehát a speciáli- san szociáldemokrata program keresztülvi- teléhez nem keres fegyvertársakat a pol- gári osztályból. (Aki tudományos meggyő- ződésből mégis csatlakozik hozzája, azt nincs joga visszautasítani.) A nem speciáli- san szociáldemokrata progresszív elvek meg- valósításához pedig ugysis kap fegyvertár- sákat a polgári osztály azon rétegeiből, amelyeknek szintén érdekükben áll a de- mokratikus haladás. Tehát a szociáldemo- krációnak — mondtuk már több ízben — semmi szüksége nincs arra, hogy a tani- tóktól politikai szolgálatot kérjen. Csak jó iskolákra, jó népoktatásra van szüksége. A szocialisták csak azt akarják, hogy az új nemzedék ne buta papi babonákban és szomorú analfabetizmusban nevelődjék; azt akarják, hogy az új nemzedék világos fejű, jól képzett és a továbbművelődésre haj- landó legyen. Az ilyen munkásnemzedéket könnyebb szervezni a munkásosztály érde- keinek megvédésére; ezért követelik a szo- cialisták a jó népoktatást és — ami ennek egyik alapföltétele — a tanítószolgálat tisztes- séges díjazását.

Ezek szerint a tanítószolgálatra nézve úgy áll a helyzet, hogy a szocialisták önként nyuj- tott támogatásért viszonzásul semmit sem kell adni, csak becsületes tanítói munkát. És miért ne adnók ezt meg? Miért ne küz- denék a babona és a tudatlanság ellen? Miért ne terjesztenők a természettudományi és közgazdasági megismerést? Hiszen tud- juk, hogy ez az út vezet népünk és nem- zetünk boldogulásához, hazánk nagyságá- hoz! Azt mondják: ez az út vezet a szo- cializmushoz is... Ha ez igaz, akkor hazánk nagyságának, nemzetünk boldogu- lásának és a szocializmusnak utja egybe esik.

A tanítószolgálat tehát csak intenzív nép- oktatói munkát vár a szocializmus. És ilyen áron ne fogadjuk el a szocialista támoga- tást? Sőt utasítsuk vissza!? *Justh Gyula, gróf Batthyány Tivadar, Holló Lajos és tár- saik elfogadják a szocialista támogatást egy közös nagy cél érdekében, mert a politikai*

okosság azt mondja nekik, hogy ilyen ha- talmas politikai és gazdasági erőt fölhasz- nálatlanul hagyni ostobaság volna, sőt több mint ostobaság: a nemzet ellen való bűn. Amit ők, a nálunknál sokkal erősebbek és hatalmasabbak, elfogadnak, azt mi botorul visszautasítsuk!? Aki ezt kívánja tőlünk — akár tanító, akár más — az minékünk ellen- ségünk. Ha tudatlanságból teszi, akkor test- véri szeretettel föl kell világosítani. Ha gonoszszágból teszi, ha mint *ellenségeink aljas bérence* teszi, akkor ártalmatlanná kell tenni, meg kell vetni, magunk közül ki kell nézni.

Temesvárott az történt, hogy egyes kar- társaink a szocialista „beavatkozás” vissza- utasítása és a csuhás uralomhoz való ra- gaszkodás demonstrálása céljából tanító- gyűlést, erőszakoltak ki. A mi biztos tudomásunk szerint a tiltakozó gyűlés esz- méje a kongregációban és a kath. népszü- vetségben született meg. A temesvári és vidéki kartársak többsége előzetesen semmit sem tudott erről az ostoba és gonosz terv- ről. Kényszerítették őket a gyűlésre. Hogy kik és miféle érdekből kezdeményezték az egész hajcihőt, az kivülglük abból, hogy az egyik fővezér egy temesvári kanonoknak a fivére, a másik áll. iskolai igazgató, kan- tor, kincstári dohánytermelő stb. Önzetlen férfiak.

Mi nem voltunk közvetlen tanúi a meg- tartott gyűlésnek, tehát csak kivülről jövő tudósítások alapján számolhatunk be róla. Azt tudjuk, hogy vasárnap az „Alkotmány” — a csuhások szócsöve — temesvári táv- irat alapján úgy számolt be a gyűlésről, mint a szocialisták ellen való diadalmas tüntetésről. A csuhásújság azonban ezuttal is hazudott. A gyűlés a papcselédék csunya fölsülésével végződött. Kiténik ez abból, hogy a kartársak nem a gyönyörűséges „tüntetés” tervezőjének és elnökének hatá- rozati javaslatát fogadták el, hanem egy ellenjavaslatot. De kiténik ez abból is, hogy a „Temesvári Ujság” és még inkább a „Zeitung” — a klerikálisok helyi szócsövei — majd megpukkadnak a dültől és kvá- lífikálhatatlan módon gyalázzák az ellenja- vaslat benyújtóját, Szeiler Miklós igazgatót, „aki a Bokányi-féle mindent felforgató tö- rekvésekhez szegődik”. Az ilyen klerikális köpködés azonban csak becsületére válik annak, akit ér.

Ahogy mi a dolgokat innen látjuk, Te- mesváron röviden ez történt. Néhány pap- cseléd-tanító érdemeket akart szerezni a gazdáinál. Ezért akartak tüntetni a szo- cialista mozgalom ellen, amely *kulturmozga- lom, tehát szükségképpen papellenes*. A mód- szer, amelyet alkalmaztak, jezsuita-módszer: alattomos, denunciáló, inkvizitórius, mások anyagi romlására törő. Ugyanis azt akarták erőnek erejével kihámozni, hogy kik azok a temesvári tanítók, akik a szocialista gyű- lés előkészítésében részt vettek és a szo- cialistákkal rokonszenveznek; ha ez a szán- dékuk sikerül: a papok és a hatóságok kivégezhetik a bűnös kartársakat. Szándó- kuk egyik irányban sem sikerült. A csuhá- sok nem kapták meg sebükre az óhajtott balzsamot. A „szocialista” (?) tanítók nem ugrottak be, nem állottak kötélnek, nem szónokoltak, hanem engedték, hogy a pap- cselédék beszéljenek és magukat alaposan blamálják a legostobább és legszolgáibb kijelentésekkel, aminő például az, hogy „aki a papomat sérti meg, engem sért meg...”. Így viselkedtek a „szocialisták” (?) óriási többségük biztos tudatában és végül indítványt tettek, óvatossá, keveset mondó indítványt, amelynek csak az volt a célja, hogy elhárítsa az orvtámadást. Ezt a célt elérték és a papcselédék — mint akik munkájukat nem jól végezték — hosszú orral távoztak. Reméljük azonban, hogy a papok apró szolgálai, ha tovább forszíroz- zák a dolgot, kapnak még nyitabb határozato- kat és erősebb arculütéseket is.

A gyűlésről nyolc külön tudósítást kap- tunk. Az ügy fontosságára és szimpotati- kus voltára való tekintettel, a legrészlet- sebbet szószertint közöljük az alábbiakban:

II. Maga a történet.

A gyűlés előkészítése.

Köztudomású, hogy a szociáldemokrata párt április 23-án Temesvárott népgyűlést tartott, melyen a népiskolák államosítása és minden felekezeti szellemtől való megtisztítása, továbbá a néptanítók nyomoruságos anyagi helyzetének sürgős javítása mellett foglalt állást és egyben tiltakozott a tanítók szabad együletének feloszlata ellen.

Minden elfogulatlanul ítélő ember beláthatja, hogy ezen állásfoglalás ellen a tanítóknak van legkevesebb oka tiltakozni.

Azonban a temesvári tanítók egy része más véleményen volt és alighanem úgy gondolkodott, ime itt egy jó alkalom, mikor a hazaffyas és „vallásérkölesős” érzelmek fitogtatásával és egy sikerült ellendemonstráció rendezésével bizonyos körök előtt érdemeket lehet szerezni. E végből nyílt felhívást intéztek a vármegye tanítóihoz, melyben őket április 27-ére, Temesvárra: a haza és nemzet, de különösen a veszedelemben levő vallásos-erköles megmentésére hívták egybe, — aláírva: Temesvár szab. kir. város közs. el. népiskoláinak ösztantestülete. Az igazság kedvéért azonban ki kell jelenteni, hogy ezen felhíváshoz a temesvári tanítóknak nagyobb részének nem volt absolute semmi köze és az egész harcahívás csak néhány kongregációs s velük rokongondolkozású tanítónak a műve volt.* Az egybehívók önkényes eljárása azután alaposan megbosszulta magát. A puska visszafelé sült el s a rendezőknek olyan blamázt hozott, amellyel aligha fognak eldicsekedni.

Harcahívásnak mondtuk a felhívást, de nevezettük volna kedves invitálásnak is egy kis kollégialis és barátságos inkvizícióhoz. Mert pl. ilyen kérdések voltak benne: „Mielőtt a szociáldemokrata pártnak hálás köszönetünket fejeznék ki, kötelességünk kartársainkat megkérdezni: kik appelláltak e nemesszívű tanítóbarátokhoz? Kik eveznek Bokányiékkal egy hajón az önzés... stb. vizen? Kik akarják a délvidek békésen munkálkodó tanítósa között a kedélyeket felizgatni, az internacionalizmus magvait elhinteni? Kik nyújtottak jobbot a haza és nemzet fogalmában rejlő kötelességek és terhek viselése, a tudományok forrását és a világ erkölcsi rendjének alapját képező pozitív vallás ellen küzdő demagógoknak? (Ezt az elnök a vitát bevezető beszédében így egyszerűsítette: kik hívták ide a szocialistákat? Mintha azok bizony arra vártak volna, hogy mi hívjuk őket.) Kik keresik nemzeti önállóságunknak, függetlenségünknek, népünk boldogulásának és a haza jólétének kritériumait a vörös lobogó alatt? És kik azok a tanítók, akik azt hiszik, hogy a szociális bajok, osztályharc, káros és veszedelmes megrázkódtatások, nélkül egyszerre orvosolhatók és kétségbe vonják, hogy azok a mai társadalmi rend keretében csak fokozatosan, de békésen is megoldhatók? (Ez, amellet, hogy körülbelül annyit jelent, mint: a türelem rózsát terem, — veszedelmesen hasonlít ama bizonyos „féktelen ambíció” kitételhez, amelynek következtében a Népt. Lapja a „Senki lapja” — lett.) És következnek a harcahívás: „Ime kartársak, ilyen a helyzet a maga meztelenségében! (Pedig dehogyan ilyen.) Ezt zsebredugott kézzel nem nézhetjük, itt határozni kell. Jöjjetek el valamennyien!” stb. stb.

Együtt vagyunk.

Ki legyen az elnök?

Össze is jött vagy 250—300 tanító és tanítónő. Hogy mindent elmondjunk, meg kell említenünk, hogy a gyűlés látogatottságának biztosításáról gondoskodtak az esperesek, de még a királyi tanfelügyelőség is. Ment a telefon-felzúgítás a szélrózsa minden irányában a tantestületekhez: óhajtom, megkívánom, hogy a gyűlésen részt vegyen a tantestület.

Kilenc óra után föláll Wittenberger József, temesvári igazgató és mint a mozgalom kezdeményezője felhívja a gyűlést elnök és jegyző választására. Éljen Wittenberger! — hangzik. De ime feláll egy másik temesvári tanító és kijelenti, hogy Wittenbergert elfogultnak tartja, Mező Dánielt ajánlja elnökül. . . . Ez a vidékiek arckifejezését jelképezi. Nini, hát a temesvári ösztantestület nem ért egyet? Mező Dániel

* A mi tudomásunk szerint a temesvári tanítók többségét hivatalos presszióval kényszerítették a papcselédok akciójában való részvételre

Szerk.

azonban — elfoglaltságára hivatkozva — nem vállalta az elnökséget és így Berger lett az elnök.

Megnyitó beszédét általános csöndben hallgatták. Hogy mit mondott? Ugyan mit mondhat az, kinek fiére kanonok, ő maga pedig a kongregáció tagja? . . . A szocialisták gyűlésén olyan kitételek hangzottak el a vallás ellen, melyek szó nélkül nem maradhatnak. Azért tartotta szükségesnek a mai gyűlés egybehívását, hogy kitűnjék, vajjon a temesvári tanítóknak van-e része a Bokányi-féle gyűlés megtartásában. Tiltakozik ama feltevés ellen, mintha klerikális szempontok vezették volna. Ő csupán „a hazaszeretet nevében” vette kezébe az ügyet.

Bűnbak, az nincs.

Ha tényleg csak az lett volna a gyűlés célja, hogy tiszta társaság azon kérdés, vajjon a tanítóknak volt-e része a szocialisták gyűlésének egybehívásában, akkor az elnöki megnyitó után akár be is lehetett volna azt rekeszteni. Mert abból az általános helyeslésből, mely az elnök beszédének ama részét kísérte, hol tiltakozott eme feltevés ellen, — mindenki meggyőződhetett, hogy itt ugyan bűnbakot nem fognak.

Ez az eredmény úgy látszik nem volt elégséges. Ugy festett a dolog, mintha erőnek-erejével bűnbakot kellene előteremteni. Következett hát a második kérdés. Kik nyújtottak jobbot a haza és nemzet fogalmában rejlő kötelességek és terhek viselése, (hangsúlyozva) a tudományok forrását és a világ erkölcsi rendjének alapját képező pozitív vallás ellen küzdő demagógoknak?

Általános csend. Senki sem jelentkezik . . . Végül föláll Tucsek Sándor temesvári tanító. . . . (Ez megint a dologba be nem avatottak arckifejezését akarja jelképezni.) Csak nem tán? . . . Csak nem áll ki bűnbaknak! Szörnyűség! Küzdeni a demagógokkal egy sorban: a tudomány forrása, a világ erkölcsi rendje, a vallás ellen. Megszólt. Hogy mit mondott? A viszonyokkal ismerősök tisztában voltak vele, hogy nem kell félni a g. kath. hitközség elnökét. Nem fog felforgató tanokat hirdetni. Ellenkezőleg. Azt mondta, inkább maradok szegény (Zárjelben legyen megjegyezve, a szónok temesvári háziúr.), minthogy a szocialistáktól koncot elfogadjak, melyet istentelen, vallástalan alapon nyújtanak. Ezt aztán már vegyes érzelmekkel fogadták. Voltak, akik eljenteztek, de igen sokan mégis úgy vélekedtek: első a kenyér.

Utána felszólt Méri, szintén temesvári tanító. Hogy mit mondott? Hát egy pillanatra sem feledkezett meg róla, hogy elnökjelölt volt és hogy erre a méltóságra való alkalmasságát bebizonyítsa, olyan formás kis beszédet rögtönzött, melyet általános helyeslés kísérte, amely tehát sem az egyik, sem a másik oldalt nem elégitette ki.

Most jön az ágyú, mely visszafelé sült el.

Most következett a gyűlésnek ugynevezett fénypontja. A rendezők, úgy látszik, Lomora Samunak szánták azt a szerepet, hogy a szigoruan vett vallásérkölesös nevelés mellett azokat a bizonyos mázsás érveket fölvonulassa. Ez a fiatalember erre különösen alkalmasnak látszott, mert a Dél-magyarországi tanítóegylet nyári közgyűlésén is nagyon reakciós szellemű beszédet mondott. Most is leirt és betanult beszéddel jött a gyűlésre, noha nem is tartozik a tankerületbe. Tehát fölrendelték. De pörül jártak vele, mert az egész dolgukat ő rontotta el. Hogy mit mondott? Pénzért nem leszünk a felkínálkozó Jakabok zászlóvivői. Nem a néppel való szövetekezést ellenzi, mert hiszen néptanítók vagyunk, de nem akar — ugymond — a zsidó érdekeket szolgáló szövetekezés szolgálatába állni.

Tovább már nem folytathatta. Óriási zaj és lármá keletkezett. Vagy tíz percig tartó Halljuk és Eláll kiáltások után — bocsánatot kért és elvonult.

Most már általánossá kezdett válni a nézet, hogy itt a népszövetség keze is benne van a játékban. És az általános méltatlankodás közepette egy a tömegben álló kartárs valami nem éppen hizelgő megjegyzést tehetett a papokra. Felkapja a szót a szomszédja és rohan bösz arccal egyenesen föl a pódiumra. Na végre itt egy ember, ki már betelt a sok vallásérkölesös beszéddel és meg fogja mondani, hogy első-, második- és harmadsorban mi kell az éhes tanítónak. És megszólt: T. hölgyeim és

* A hazaszeretet nevében hazudnak az emberek legtöbbit.

Szerk.

uraim! Ott hátul folyton közbeszólnak és nem egészen tiszteletteljesen nyilatkoznak a papokról. Pedig jegyezze meg magának mindenki, ki a papomat sérti, az . . . engem sért . . . De ezt már nem magyarázom, hogy mit jelképez.

Egy okosabb klerikális.

Még nem fogytak ki a szónokok. Jött Rolko, ugyancsak temesvári tanító. Mit mondjon az, ki a keresztet állandóan a gomblyukában hordja? Ugyanazt, mit az előtte szólók. De azért egy lépéssel mégis tovább ment. Levonta annak a sok közbeszólásnak, amellyel a nem népszövetségi tagok a beszédekét kísérték, a konzekvenciáját és figyelmeztette az iskolafőntartókat, hogy a tanítói fizetések rendezését immár tovább halasztani nem lehet, mert amint a megnyitatózó hangulatból látja, a türethetetlen nyomor* föltartózatlanul a szocializmus karjaiba hajtja a tanítókat.

A többség szava.

Az ellenzék, mely minden előzetes szervezés nélkül csak ott a gyűlésen alakult ki, eddig a vitában csak közbeszólással vett részt. Végre a másik oldalról jövő állandó provokálásnak engedve (oda álljanak ki a patzra, ha van mondanivalójuk stb. stb.) föllépett Szeiler szakálháza igazgató. Hogy mit mondott? Keveset. A vallástaniás lefe van téve az arra hivatottak kezébe. Azzal mi ne törődünk. A mi kötelességünk az erkölcs terjesztése. Senkinek eszeágában sincs, hogy ebbeli kötelességének eleget ne tegyen — és előterjesztette a következő határozati javaslatot:

A mai gyűlésből kifolyólag a jelenvolt tanító-ság kijelenti, hogy a maga részéről köszönettel fogadja bármely országos pártnak (de legszívesebben valamennyinek) jóakaratu támogatását, ha az a tanítóknak sanyaru és nyomoruságos anyagi helyzetének javítását célozza. A hazafias, valamint a vallásérkölesös nevelést és tanítást illetőleg tiltakozik azon feltevés ellen, mintha a tanítóknak csak egy percre is megfeledezhetett volna a törvényben előirt kötelességeiről. Tiltakozik továbbá az ellen is, hogy bármely politikai párt céljaira felhasználassék és ezáltal a tanító-ság között az ugy is hiányos egyetértés megbolygattassék.

A feketék javaslata.

Mészáros János (megint csak temesvári) tanítónak volt kiosztva a szerep, hogy a hivatalos határozati javaslatot előterjessze. Hogy miért tartotta annyi ideig a zsebében, az az ő titka. A javaslat szövege nem sikerült megszerezni, de körülbelül az volt a lényege, hogy a tanító-ság visszautasítja a szocialisták felkínálkozását és helyzetének javítását bizalommal várja az illetékes faktoroktól. (Várhatsz babám . . . dudolta néhány kartárs.) Szó volt a javaslatban a szabad gondolkodó tanítók által követett iránynak helytelenítéséről stb.

A józan ész győz, az elnök óvást emel ellene.

Szavazásra került a dolog és a gyűlés a sok beszéddel agyontámogatott klerikális határozati javaslatot elvetette és nagy többséggel a Szeiler-féle javaslatot fogadta el.

Miután az elnök még bejelentette, hogy határozat ellen óvást emel (alighanem a sóhivatalhoz akarja megfölebbezni), berekesztette a gyűlést.

A tojásba zápujt telegramm.

De azért még nem volt vége. Volt még egy szereplő, ki a zsebében szorongatott egy írást. Fölment a pódiumra és a föntiekhez hasonló bevezető beszéd után a miniszterhez intézendő üdvözlő táviratot olvasott föl és ajánlott elfogadásra, melyben majdnem szövegszerűen befoglaltatott az elvetett Mészáros-féle javaslat. De az általános zaj dacára észrevették a csalafintaságot és leintették.

A tudósító zárószava.

Kartársak! A nép az ország több városában fogja a tanítói nyomor megszüntetését követelni. Álljatok talpra és hasonlóan a temesmegyeiekhez, utasítsatok vissza minden kísérletet, mely benneteket önmagatok ellen akar fölhasználni. Ne higgyetek akkor sem, ha a haza, a nemzet és a vallás nevében szólnak hozzátok. A tanítói nyomor megszüntetésének követelése nem lehet hazafiatlan kívánság. 32.000 ember és családtagjainak szükséges megélhetése . . . nemzeti érdek. A vallásért pedig hadakozzanak a papok.

* Hohó, nemcsak az, hanem főképpen a terjedő fölvilágosodás és az intenzívebbé váló tudás.

Szerk.

Most egy kivételes pap beszél.*

Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr!

Engedje meg, hogy a 16. számban közzétett „Nem tudom megérteni“ c. cikkéhez hozzászólhassak.

Figyelemmel kísérem már évek óta a tanítószag mozgalmát és minden józan gondolkodású csak örülhet annak, hogy a tanítószag, kire a nemzet legföltettebb kincse: a gyermekek vannak bízva s feladata a nemzeti kultúrát megkedveltetni, ápolni és fejleszteni, immár kitörülgeti szeméből az évszázados álomot, öntudatra ébredt. Terjed immár a viláosság a tanítók között is és napról-napra mindinkább nő azok tábora, kik tisztán látnak, kikben felébred a férfias önzet és nem akarnak többé rabszolgáskodni, *uszályhordozói lenni azoknak, kik megkövetelik tőlük, hogy legyen „tűrelmes, alázatos, engedelmese és szelíd“, de emellett éhen hagyják hatni.*

Az illető levélíró katolikus plébánossal ellentétben, inkább tisztelettel kell meghajolnia mindenkinél az önk harca előtt, mert ez titáni harc, szinte mondhatni sisifusi munka. Hiszen számolniok kell sok kartárs nemtörődömségével, indolenciájával, sőt ellenséges magatartásával. *Törökveszük kihívja az összes reakciókat haragját, akik félnek az önértékes tanítószagtól.* E tekintetben nem utolsó helyen áll maga az „Egyház“ is.

Pedig önk, akik előretöréskv századunk eleven életében állanak már hivatásuknál fogva is, tapasztalják, hogy az „Egyház“-ban korántsem minden olyan isteni, ezt maga a papság bizonyítja be legjobban. S mégis isteni hatalmára hivatkozik, midőn belenyúl legegységibb dolgaikba is. Önkön mulik, akik ezen átkos rendszer nyomását legjobban érzik, hogy az „Egyház“-nak ezen illetéktelen beavatkozását visszautasítsák. *A gyomorkérdést a legjobb katolikusokkal és a legszebb vallásos gyakorlatokkal sem lehet megoldani.*

Csodálatos, mennyire fél az „Egyház“ az iskolák államosításától, pedig hasztalan minden. A XIV. és XV. században egyedüli ura volt az iskoláknak s mégis bekövetkezett a reformáció. Franciaországban a XVIII. században az alsó, közép és felső oktatás teljesen a jezsuiták kezében volt és mégis bekövetkezett az 1789. év. *Az „Egyház“ nem akar engedni hatalmából, talán fél, hogy egy egységes nemzeti iskola jobban tudja szolgálni — a kultúrát?*

S míg az iskolák államosítását, ahol csak lehet megakadályozza, fölvonultatja érveit, melyek közül a leggyakoribb: „Elakarják rabolni a vallást az iskolából.“ Pedig ellenkezőleg: *a gyermekeket rabolják el a vallás által.* Ez pedig égbekiáltó bűn (A katekizmus pedagógiai hibáira hosszabb tanulmányban fogok rámutatni. Példának azonban fölhozok néhányat.) Nemde égbekiáltó bűn a fejlődőtudni vágyó, a mindenre kíváncsi gyermekeket arra tanítani, hogy a tudás vágy bűn, az áteredő bűn következménye? Mennyi kárt tesz a fiatal, serdülő gyermeki lélekben a rosszul kezelt gyónószék? Mennyi tétel van, amelyet a gyermek sohasem ért meg, de meg kell tanulnia az értelmetlen szavakat, ha nem megy másképpen — ott a bot S mi ennek az eredménye? A gyermek elveszíti kedvét minden vallástól és atheista lesz.

A modern gondolkodású kath. pap egyáltalában nem félti a vallást az állami iskoláktól, mert még akkor is, ha az iskolákat laicizálnák, az nem lenne akkora kárt a nemzeti kultúrában, mint tesz a mostani rendszer.

Legyen meggyőződve, hogyha a multkori levélíró igen soknak a véleményét tolmácsolta is, vannak a papi kasztban olyanok is, akik nyiltan is szorítanak önkkel baráti kezét, ha a rögtöni felfüggesztés réme a fejük fölött nem lebegne.

Higye el, hogy az alsópapság rosszabb helyzetben van, mint az egyiptomi rabszolgák. Ezeknek legalább nem tiltották el a gondolkodást.

Hogy a tanítószagot a multban is, jelenben is annyi támadás éri épp azoktól, akikkel szívvel-lélekkel együtt kellene működnie, annak oka nem is az egyénekben rejlik, hanem azon átkos rendszer megbocsáthatatlan vétke, mely vallás helyett hatalmat keres, *Krisztus helyett pedig botot nyújt s ilyen szellemben neveli papjait is.* A legújabb pápai rendeletek szerint már csak olyan ujságokat, könyveket szabad olvasnia a népét vezetni hivatott

* T. laptársunk, a „Tanító“, szép, tartalmas cikkben válaszolt egy tanítóellenes levélre, melyet egy pap küldött neki. Arra a cikkre vonatkozólag a „Tanító“ az itt következő hozzászólást kapta és közölte.

papnak, amelyeket a pápa, vagy a püspök nagykegyesen megenged.

Hogy ilyen viszonyok mellett a pap az eleven a lüktető élet minden mozgalmában tájékozatlan az természetes. S épp azért ne vegye zokon, igen tisztelt Szerkesztő ur, paptársam multkori levelét.

Ó reá és társaira elmondhatja a tanítószag azokat szavakat, melyeket Krisztus Urunk kinzóinak mondott:

„Uram, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!“

(Csanádpalota.)

Ébert András

ker. kath. vallásánár.

Jauernik . . .

Ezt a nevet jegyezzük meg magunknak. Jauernik József Nagyváradon lakik. Foglalkozására nézve írónk. Vallására nézve felekezetenélküli. És itt megállhatunk. Mert itt kezdődik a baj.

A magyar polgárnak a törvény megengedi, hogy felekezetenélküli legyen és ne adózzék a hókuszpókuszokért egyik papnak sem. A törvényhozó nyilván így gondolkodott:

Lehet valaki vallásos akkor is, ha az istent és az isten tiszteletét semmiféle — gyarló és haszontelős emberektől kitalált — formákhoz nem köti és ha az istennel való érintkezéshez nem vásárol is magának drága közvetítőt, aki ebből a közvetítésből jövedelmező üzletet csinál. Sőt az is lehet, hogy valaki egyáltalában nem tud és nem akar vallásos lenni. Mi közöm nekem ehez? Mit törődöm én azzal, ha valaki el akar kárhozni? Ha úgy akar elkárhozni, hogy lop, csal, rabol, öl, szóval embertársainak árt: ahhoz van közöm, ezért én fölön fogom és ártalmatlanná teszem. De ha úgy akar elkárhozni, hogy nem jár templomba és nem fizet párbért és stólat, vagy nem gazdagítja a saktert, hanem maga nyiszálja agyon a libáját: hát csak tessék!

Bizonyosan így okoskodott a törvényhozó. De nem vitte végig az okoskodását. Megállt a közepén és a lelkiismereti szabadságot guzba kötötte azzal, hogy a gyermeknek muszáj valamely felekezethez tartoznia és muszáj hittant tanulnia. Ugy-e, pedig ez nem okos dolog? Mert beszélhet a pap a gyermeknek az iskolában, amit akar, ha otthon a szülő felekezetenélküli theista, vagy akár felekezetenélküli, akár felekezethez tartozó atheista (és ez az utóbbi csoport elég nagy számu): akkor bizony a szülő lerontja a pap mesterséges építményét és megmondja a gyermekének . . . „ha a hittani leckét muszáj is bemagolnod, azért mégis így, meg amúgy . . .“ Szóval, konfliktus támad az iskola és az otthon közt, nehéz küzdelmek esataterévé válik a gyermeki lélek. Okos dolog ez? Helyes dolog ez? Helyes dolog az, ha a katolikus gyermek otthon azt mondja az apjának: „Maga nem jó ember, maga elkárhozik, mert nem gyón?“ Vagy ha a zsidó gyerek azt mondja: „Maga nem gyújt chanuka-gyertyát és husvétkor kovászos kenyeret eszik, maga nagy bünt követ el . . .“

Ugy-e, nem helyes? Jauernik József is azt mondta. És kijelentette, hogy ő nem engedi hittant tanulni a kis fiát. Nem is engedte és — mondtuk már — itt kezdődik a baj. A kis Jauernik kitünően tanult ugyan, de a hittanórákra nem járt el; nem engedte az apja. Jauernik József ezzel belelétközött a törvénybe, az elavult, az ócska, az üdvös részeiben máig is végrehajlatlan törvénybe. Jauernik József lecsapott a törvény szigora: az 1868. évi 38. t.-c. 4. §-a értelmében elitelték előbb 1, azután 2, majd 4 és végre 8 korona pénzbírságra. Jauernik fizetett; a nyomoruságos kishivatalnoki fizetéséből fizetett, de mégsem küldte a fiát hittanba. Azonban a törvény törvény. (Ugyebár, kegyelmes miniszter ur, ön is megtartja az önre vonatkozó részét!) Ki lévén merítve a pénzbírságok sorozata, most következnek az utolsó stáció: a tanfölgyelő az iskolaszék jelentése alapján gyámot akar kirendelni a kis Jauernik számára. Jauernik Józsefet meg akarják fosztani apai jogától; a Jauernik-gyermekek jobb apát akarnak adni.

Becsületes emberek, ujjongjatok:

Aki részegségében a gyermeket üti-veri, aki a gyermekét koldulni küldi, aki a gyermekét magával viszi a korcsmába, aki a zsenge gyermeket elküldi dolgozni vagy lopni, hogy pénzt szereztesen vele pálinkára . . . az mind kitünő apa, azt nem fosztják meg apai jogától, annak a gyermeke mellé nem rendel ki gyámot a hatóság.

Magyarországban az 1908—1909. iskolaévben 427.155 tankötelet egyáltalában be sem irattak az iskolába. (A hivatalos kimutatás szerint csak ennyit; a valóságban legalább 600.000-et!) Ezek mellé sem rendel a hatóság gyámot.

Az állami iskolákba beirt mindennapos tanulókat igazolatlanul mulasztottak 2,550.932 félnapot meg 6090 órát és ezért kiszabott 214.006 korona, behajtatott 27.626 korona bírság, vagyis csak minden tizedik félnapért 1 korona. A katolikus iskolák tanulóinak — bevallott — igazolatlan mulasztása 5,574.609 félnap meg 190.347 óra és ezért kiszabott 267.439 korona, behajtatott 54.287 korona bírság, vagyis alig minden tizedik félnap után 1 korona. Itt tehát nem áll az az elv, hogy a törvény törvény. Nagyon természetes; hiszen az igazolatlan mulasztások jó része úgy történik, hogy az iskolásgyermekek elmennek a földesuraknak olcsón dolgozni, a haza telekkönyvi tulajdonosainak pedig szükségük van az olcsó rabszolgára.

Magyarország több száz községében egyáltalában nincs népiskola, úgy hogy a gyermekek egyáltalában nem járnak iskolába és: a törvény nem törvény.

De akad egy gyermek, aki jár iskolába, aki akar tanulni, aki kitünő eredménnyel tanul, nem akar hittant tanulni, nem akarja bevenni azokat a — nemcsak a józan észről, hanem az igazi vallásosságtól is teljesen távol eső — külsőségeket, amelyeket az apja, törvényadta jogánál fogva, formálisan is ellökött magától, haszontalanságoknak vall és melyekre nézve gyermekebe is hasonló fölfogást nevel. És ekkor talpra áll a hivatalos Magyarország, az iskolátlan falvak és városok országa, a tizezernél több osztatlan iskola országa, az analfabéták és a nyomorgó néptanítók klasszikus hazája. Talpra áll és a kis Jauerniknak meg akarja mutatni az ő nagy hatalmát: *kutyá, muszáj üdvözülnöd!* . . .

Várjuk meg, mi lesz ebből. Várjuk meg: nem az lesz-e belőle, hogy az apák tizezrei fogják követni Jauernik József példáját és így fogják fölidézni — immár nyiltan — azt a konfliktust, amely az iskolák teljes világiasítására, felekezetenélküli fog vezetni. Ezt a konfliktust a törvényhozás és a hatóságok támasztják, midőn a lelkiismeret kérdéseit kancsukával akarják elintézni.

A Jauernik-ügyhöz a Világ című napilapban „Egy tanító“ a következő érdekes megjegyzéseket fűzi:

Hogyan is juthatott eszébe önknek, Jauernik József, nagyvárad polgártársunk, hogy a fiát egyszerűen nem engedi a vallástani órákra járni? Hiszen így csak azt tanulta volna meg a fia az iskolában, amire az életben, mint kenyérkereső polgárnak, majdán szüksége lehet. Csak ezt. De mi lett volna a hitével, azzal a drága hittel, „mely tűrni és remélni megtanít?“

Jauernik testvérem nem tudja azt, hogy hinni muszáj. S azt sem tudja, hogy aki nem engedi át fiát mindenáron valamely hitnek, az nem méltó az apai tiszt betöltésére. Pedig a dolog egészen egyszerű.

Az egyszeri ember talált egy ládát a földjén. Hazavitte és az egész háznépe körülállta. Nyitogatni próbálták a ládát, de sehogy sem sikerült. Ekkor találgatni kezdték, hogy mi lehet a tartalma.

„Ördög van benne!“ „Rossz szellem van benne!“ „Jó szellem van benne!“ Találgatták így is, úgy is. Sőt azt is megjegyezték, hogy rossz ember, aki el nem hiszi, hogy a ládában valami természetfölötti rejtőzködik.

„Én ezt nem hiszem és a fiam se higgye. Az a láda üres is tán?“ Vélte ezt nem az egyszeri, hanem

a mostani ember. „Nyissátok ki a ládát, lássam, mi van benne, akkor nem mondok ellent; de addig miért muszáj nekem vagy ezt vagy azt elhinnem?”

„Milyen büns ez az ember — kiáltották mind feléje — gondnokot a fia mellé!” „Ilyen ember nem nevelhet!”

Lássa, Jauernik testvérem, ez a kis példa szakasztott az ön esete. Ha nem taníttatja a fiát valóstánra, elcsappják az apai hivatalból. El ám!

Hanem egy jó tanácsot adhatok. Ha semmi áron sem akarja a fiát a mennyország számára nevelni, akkor jöjjön vele falura és irassa be akármelyik felekezeti iskolába. Ezt furesának találja, ugy-e? Így megszabadulhat a vallásos és mindenféle neveléstől, mert ha fiát egész éven át nem küldi iskolába, akkor sem fogják apai állásából elcsapni.

Hány igazolatlanul mulasztót irtam én már ki negyed-, ötöd-, sőt nyolcadizben is: ámde sohasem kaptak gondnokot az ilyen fiuk. Volt már rá eset, mikor 140 tanítványom közül 139 nyolc (8) hónapnál kevesebb ideig járt iskolába, de csak azért 139, mert volt 1 (egy) zsidó tanítványom is. Ez bejárt 8 hónapig, a legtöbb azonban csak hóeséstől hóolvadásig járt, vagyis csupán télen.

Hát mi történt ezekkel, akiknek nagyobb volt a bűnük, mint a kis Jauernik fiának, mert ezek a hittanórán kívül minden más tantárgyról is elmaradtak? Ezekkel egy-egy kis kenetes intésen kívül semmi más nem történt.

Miért? Hát azért, mert ezektől nem kell félni, ezek alkotják a jámbor nyájat, melynek agyveleje a nagy butaság miatt oly igen puha, hogy a legképtelenebb babona könnyen gyökeret ver benne.

Miért rendelnének az ilyen fiu mellé gyámot, ha akár tizedizben is mulasztana igazolatlanul? ... De a kis Jauernik, az más! Az tudni akar, de hinni nem. Ez már bűn! Mert a lelkesegények nem veszedelmesek, mivel „boldogok”, tehát megelégedettek; de akik mindent csak tudni akarnak és nem hinni, azok veszedelmesek, azokat üldözni kell. Miért nem akarják ezek a mágyára való eretnekek elhinni, amit tudnak, amit az értelmük befogad? Hát csak azért, hogy a papok be ne foghassák őket a hit jelszava alatt a klerikalizmus hatalmát, hordozó szekérbe. És ez nagy bűn. Ezért üldözik a Jauernikeket, akik most még korán születtek ugyan, mert lám, józan elméjük nyiladozó gondolatát dér csipdesi. De mivel itt is, ott is látok ibolyákat föltűnedezni, azt gondolom, hogy tavaszodik.

A Budapesti Tanítóegyesület törekvései.

Csak a hatóságok jószántából meg a törvény legyen szavától táplálkozó egyesülettől megbízható, számbavehető munka alig remélhető. Így gondolkozhatott a főváros tanítószága, amidőn 1900-ban hivatalos egyesületük föloszlatását kérte. A kultuszminiszteriumban csak a személyek változtak azóta, a szellem a régi maradt; mert akkor — a kérés ellenére — a miniszter az egyesület fönmaradását parancsolta meg, míg most egy évtized múlva, minden igaz ok nélkül és minden tiltakozás ellenére is föloszlatta a miniszter egy élni és dolgozni akaró egyesületet, a Tanítók Szabad Egyesületét.

A lethargikus közöny, sikerdus tétlenség, mely az akkor már negyedszázadon fölüli Budapesti Hivatalos Tanítóegyesületet jellemezte, teljesen kielégítette a kormányt és az addigi semmittevés örömeit továbbra is biztosítani akarta a tanítóknak. De mit tesz Isten? ... Az utolsó évtizedben a hivatalos keretek ellenére is figyelemreméltó célokért küzd a testület. A kiinduló pontot egy lelkes, liberális gárda jelölte meg: a Reformpárt, mely a rekonstrukciót megelőző választáson kisebbségben maradt ugyan, de a vezetőségből a konzervatív gondolkodású elemeket kiszorította. Bátor és elvekért küzdő szabadegyesület híján a tömeges azután megtette a magáét: a tisztán pedagógiai és nem ritkán nagyon is kétes fontosságú kérdéseken kívül szociálpedagógiai és anyagi kérdésekkel is kénytelen már a testület foglalkozni.

A testület felé a figyelmet előbb a féláru vasuti jegy kivívása, azután a testi fenyték eltörlésére vonatkozó határozat, legutóbb pedig az

új elnökség programja terelte; a miénk pedig különösebben azért is terelődik feléje, mert az egyetlen fővárosi tanítóegyesület volt, mely virágvasárnapi gyűlésünkön képviseltetni merete magát, meg azután, hogy legutóbb a „keresztény” tanítók lapja azon siránkozik, hogy egyik emberét kitessekelte, a többit meg be nem eresztette a tisztújító közgyűlés.

Április 27-én az igazgató-tanács gyűlésén ismertette Rákos István elnök a központi tisztikar munkatervét.

Agitációt indít, hogy a fővárosi tanítók mellékfoglalkozása (iparostanonc-, háztartási és gazdasági iskolák óradíja) a nyugdíjba színtén beszámíttassék és pedig vagy a nyugdíjpótlóhoz hasonló újabb intézmény megteremtésével hatósági támogatás útján, vagy pedig biztosítási intézettel kapcsolatosan önerejére támaszkodva.

A *szolgálati pragmatika* régen vajudó kérdésének végleges megoldásához az alaptervezetet pályadíj kifizésével remélik megnyerhetni.

Jogvédő bizottságát úgy reformálja, hogy minden tanító özvegyének és árváinak kirendelt gondozói legyenek, akik védik, támogatják őket jogos törekvéseikben, valamint a pályaválasztásnál és keresetforrások megszerzésénél.

A *Betegsegítőt* a Tanítók Országos Szövetségével karöltve teremti meg és *üldözházaknak* a perifériákon lévő kies fekvésű fővárosi iskolák tantermeit kéri a nagy szünetidőre a főváros tanácsától. *Hivatalos helyiségeket* pedig az egyesület egy új központi iskola építésével kapcsolatban kíván létesíttetni.

Küzdeni fognak a *külön fővárosi tanítóképzőért*: munkaiskolákat terveznek a 12—15 éves ismétlő tankötelesek számára és *nevelő osztályokat* a többi tanuló erkölcsét veszélyeztető tanköteleseknek.

A *8 osztályú népiskola* tanulmányozására és szervezésére elkészítésére az eszme fölvetőjét és alapos ismerőjét kívánta az elnökség ösztönzőjével külföldi utra küldeni, az örökös kerékkötő 1—2 ember kedvéért azonban az elnök javaslatát visszavonta és a kiküldést pályázat útján próbálják majd nyélbe ütteni.

A vezetőség az ediginél erősebb társadalmi tevékenység kifejtésére is készülődik, ezért új szervezet létesít: a *gyermekvédelmi bizottságot* és keresi a módját a gyermekjóléti intézmények sikeresebb támogatásának.

A tavaszi kerületi közgyűlések napirendjére Erős Jenő előadása alapján a *„szülői értekezleteket”* tüzték ki vitatételül.

Szívesen konstatáljuk, hogy az elnökség programja érdemes a végrehajtásra.

„Naiv struccmadarak”

című multkori cikkünkre két választ kaptunk és azokat egyelőre megjegyzés nélkül közöljük.

I. Levél a szerkesztőhöz.

Tisztelt Szerkesztő ur! Becses engedelmével mégis csak egy kis kommentárt fogok fűzni az Új Korszak utolsó számában megjelent ily című cikkhez: *Naiv struccmadarak*.

Egészen természetes és magától érthető, hogy aki a valláserkölcsei oktatás *korszerű reformjáról* ír, az kénytelen a vallás neve alá bujtatott és az egyház tekintélyével támogatott babona ellen is küzdeni. E körülményt pedig a szemforgatók és képmutatók olyannak tüntetik föl, mintha cikkeim általában az egyház ellen irányulnának és a vallással is akarnának porbe szállani. Az efféle hazug ferdítés a konclesóknél és az üzleti szempont „lovagjainál” napirenden van. Ezen tehát sincs mit csodálkoznunk.

Aki a tudomány igazságaira esküszik és arra, amit Platon úgy fejezett ki, hogy a „logika valami isteni”, annak nagyon bajos a vitatkozás oly egyénekkel, akik az ecclesia militans commando-ja, a „nihil obstat, imprimatur” pressziója alatt állanak. Hiszen mindjárt kiinduló pontjuk: *érzékfölötti tapasztalat közvetlen bizonyossága*, nemcsak az önkényesség színtét őrli, hanem valóságos „animal quadrupes logicum”. A kétszerkettő egyszerű igazságai helyett inkább akarják a homályos, bonyolult, titokzatos, felfoghatatlan, sőt sokszor bebizonyítottan képtelen dogmákat. Ok a *credo, quia absurdum est* kényelmes s

eddig csinosan bevált álláspontjára helyezkedve, az emberi értelmet meghaladó *hittitkokban* merülnek el. Így legalább nem kell törődniük a józan ész követelményeivel és a helyes okoskodás határaival. S ha közülök valaki e „négy lábú logikai szörnyetegek” ellen mukkani mer, még a kenyerét is elveszítheti.

A *Magy. Tud. Akadémia* organumában¹ szóról-szóra ezeket olvassuk: „Papnak lenni a legtöbbször nem jelent többet, mint bizonyos hivatal, állást betölteni, bizonyos társadalmi pozíciót elfoglalni. Ezen pénzkereső állással együttjáró hivatalos kötelességek elvégzése után fölszabadulva, ugyanazt az ősi, primitív életet élék, melyet már a kőkorszakban is megtalálunk és e helyen részletezni nem kívánunk.” Rudolf Leszner is: *Gegen die Priester-Religionen* (1910) c. nagyjelentőségű művében épp a papok vallása ellen harcol; ama vallások ellen, melyek csak az igék hirdetőinek biztosítanak bőséges megélhetést, kiméletes társadalmi helyzetet, de amelyek évezredekkel vetik vissza a kultúra haladását s lehetlenné teszik egy egészséges és liberális társadalmi berendezkedés elérését.

Nem az igazi vallásosság, csak az egyház politikája az, mely megriadt a modernizmustól s még most is folyton harcol ellene, miközben nem veti meg az antimodernista eskü-formulát sem. De mi is volna a világon és hol tartanánk, ha nem lett volna modernizmus? Honnan indult volna ki az ujkori haladás, a felvilágosodás, a gondolkodás irányának megváltozása, ha nem merültek volna fel új eszmék, amelyek körül a haladók csoportosultak volna? Ha az egyházpolitika megtudta volna akadályozni a modern fölfogásokat s az igazságot kifejező ideákat, akkor az emberek még ma sem tudnák, hogy a föld forog a nap körül; akkor Darwin sem hirdethette volna szabadon a fajok eredetét s még ma is csak azt hinné vakon az emberiség, amit a biblia jónak látott hirdetni. Már pedig butaságban tartani egész nemzedékeket s fásult közönyt szoktatni, elhítheti az emberekkel, hogy fejlődés nincs, elfogadtatni mint alapigazságot, hogy jobb sorsra, több világosságra törekedni lázadás, melynek büntetése e földön gáncs s börtön és a másvilágon a pokol, nem is említve az évenként megjelenő s a más hitfelekezeteket sértő pápai bullákat, encyclikákat, decretumokat, motupropriákat — mindez lehet *klerikális politika*, lehet *hierarchikus hatalmi ösztön*, de semmi esetre sem *vallás*, legkevésbé pedig a *szeretet vallása*.

Csakhogy aki különbséget mer tenni egyház és egyházpolitika, vallásosság és felekezetiesség, tudományos igazság és babona között, az — ne tessék nevetni — halálra sérti a becskeréki és nagyváradi vallási érzületet! ...

Hát én cikkeimet nem „Reb Menáchem Ciceszbeiser”-féle alakoknak szántam, sem „heccpálánoknak”, akik a néplelekben rejülő vallásossággal rutul visszaélnék, de neurastheniás aggszűzeknek sem, akiknek ingerlékeny érzékenysége az erkölcsiség mérőszékét is a dogmáimadásban keresi, hanem a tudományos pedagógia híveinek, akik szívükön viselik a *gyermeknek természetes értelmi fejlődését*. De az ilyen pedagógusnak a nevelőoktatás fogalma nem is az igazság kimondásától való irtózást jelent.

Budapest, 1911. ápr. 24.

Dr. Krausz Jakab.

II.

Az Új Korszak április 21-iki számában megjelent ilyen című cikkre vonatkozólag Szenes Adolf nagybecskereki tanár ur a következő nyilatkozatot küldte be hozzánk:

Tény, hogy a Krausz-Keményffy-féle vita, meg a Krausz-féle cikkek közlését én is helytelenítettem, de határozottan kijelentettem, hogy nem azért, mivel az a státus nagy részének vallási érzelmeit sérti, mint azt az előttem szóló kifejtette, hanem mivel a hosszú cikksorozatok nagyon sok teret foglalják le az anyagi eszközök által megszabott szűk keretű közlönynek, de meg tartalmuk is messze esik a közlöny céljától. Helyeselembem a közlést például akkor, ha a vita akörül folyna, legyen-e hitoktatás az iskolában, vagy nem, de tisztán teológiai vitának nem engednék helyet a közlönyben. Ez volt az én álláspontom most, de ez volt nagyon sokunknak az álláspontja már évekket ezelőtt is, amikor a dr. Krausz-féle cikksorozatok nem egy polgári iskolai aktualitást kiszorítottak a közlönyből. Ebben az álláspontban farizeuskodást aligha lehet fölfedezni.

¹Athenaeum Szerk. dr. Pauer Imre (!). 1911. évf. 72. old.

Kalászkok.

Megnyugvás. — A tanítói hivatal. — Az idel virágvasárnap és Róma alapítása. — Állami népoktatás, vallástalan tanító.

Ez a mai világrend Istentől van. Ebbe a jól nevelt „keresztény“ belenyugszik. Ezt tanítják a Krisztus nevét hangoztató, valójában pedig a Krisztus tanításaival homlokegyenest ellenkező életű „keresztény világnézlettek“. Következésképpen aki ezt a rendet meg akarja változtatni, az Isten ellen tör. Hohó! Keresztény világnézletű urak: ez az utolsó mondat már nem igaz. Itt tesznek önként erőszakot az értelmén. Aki ugyanis tiszta fejjel gondolkodik az nem állíthat föl ilyen zártételt. Tiszta fejjel így hangzik ez a következtetés: *Ha a mai világrend Istentől van, a szocializmus is Istentől van, mert a mai világrend magában foglalja a szocializmust is, minden elkeseredésével, osztályharcával, más világrendért folytatott támadásaival együtt. Mutassanak tehát igen tisztelt urak önként is megnyugvást az Isten akaratán.*

En a Jó diadalát hiszem és hirdetem. El tudom képzelni azt a világot, melynek egyedei boldogok lesznek. Nem a Morus Tamás utópája ez, hová Polónyi ur szeretné küldeni a Jó álmódót. Ezt a tanítók munkája teremti meg. Hiányozni fog ebből a világból mindolyan intézmény, mely az emberek tudatlanságára és gonoszságára van alapozva. A tanítói hivatal azonban soha sem tűnik el a földről, mert ez a hivatal az emberi agyak örök jó vágyódásait, az emberi haladást szolgálja; ez a hivatal pozitív.

Nagy volt az én lelke öröme, könnyek perdtültek szempillámra, mikor a virágvasárnapi gyűlésekről hírt adtak a lapok, a levegő tisztább, a föld ruganyosabb lett e napon. Földben, vízben, levegőben valami édes, valami megújító reszket tovább... tovább, mely megérinti az alvó lelkeket s azok álmodnak csodálatos álmokat. Az álmom az ébredés hírnöke. Ébrededel hát már elnyomott millióknak rabszolgá apostola! Majd-ha nem lesz alvó egy se, majd ha teljes lesz az öntudatod, fognak szillemni nagyszerű napok, mikor gyönyörűség lesz élni a földön. Róma alapításának mondja jut az eszembe. Te vagy a Tiberiszre kitétt csecesemő, téged akar elveszteni a hatalom, tanító testvérem. De rád talált a pásztor, a szocialista nép, aki fölnevel; te erős férfiu vagy szocialista s megtorlod majd az igazságtalanságot és annak adod a hatalmat, akit megillet. Hallod, hogy jajgatnak máris a hálósóvő pókok? Félnék, hogy megtanulja elkerülni hálójukat a röpke bogárka és kinek szívják majd akkor a véréte? Előre... előre! tanító testvéreim.

„En nem vagyok hiva az állami népoktatásnak. A tanítók körében vallásellenes áramlat észlelhető. Ezt mondja egy nagy, hivatalos államférfiu. Miért? miért? kérdezi a nemzetföntartó intelligenciához hivatalosan nem tartozó tanító! Talán azért, mert az állami népoktatás egyé forraszthatná a nemzetet, ez pedig Ausztria szempontjából hazafiatalanság volna! Lehet különben, hogy az a nagy államférfiu a klerikalizmustól fél, hogy majd az eddig színprotestáns iskolákban is kongregációt szerveznének Róma hí béresei. Ebben igaza lehet, azonban lehet tenni róla. Az iskola államosságát kimondó törvényben tessék eltüntetni az eféle műveleteket. Legyen az iskola légköre tiszta s ha majd az iskolából kikerülnek fiaink, olyan vallást tesznek magukévá, mely legközelebb áll az igazsághoz. A tanítósnak állítólagos ateizmusát pedig tessék filozófus szemmel nézni. Ez az ateizmus valaminek az okozata. Keressék meg azt a valamit és szüntessék meg. Hogy azonban hibás utra ne térjenek, megjegyzem, hogy ha vallásellenesség van, annak nem az Uj korszak az oka, mert az Uj korszak is csak okozat.

A falu kántora.

Szerkesztői üzenetek.

Tanítópárlis. A szerkesztői üzenetek keretében bajos erre részletesen felelni. Tessék megvenni a népnevelési tanfelügyelőknek szóló miniszteri utasítást (kapható az Egyetemi nyomdában, vagy bármely jobb könyvkereskedésben); ott megtalálja a kívánt fölvilágosítást. (Különösen az utasítás 43. §-ában.) A tanfelügyelőnek az iskolában korlátlan kérdései joga van, sőt a tanítást is átveheti. — **Tiszalók.** Ha az Uj Korszak minden híve úgy dolgozna, mint ön, akkor hamar célt érnenk. — **F. A., Nyustya.** Az Országos Szövetségnek ezután kell a közbizalmat kiérdemelnie. Reméljük, hogy az Uj Korszak szilárd magatartása, amely a tanügyi sajtó alapjában véve tisztességes részének már meglehetősen megkérdőjelezte a derekát, meg fogja keményíteni az Országos Szövetség kocsonyás gerincét is. Mikor a tanítói közélet mögött a kéréhetetlenül igazságos sajtókritika áll, akkor bajos a régi taktikát folytatni. Mi ébren leszünk! Lépjenek be a Szövetségbe és küldjenek oda kemény legényeket. — **G. F.-o.** („A tanítóbank.“) A tanítóbank: haszontalan dolog. A tanító nem pénzgyűjtő-osztály. (Miből gyűjtene? A 2-75-3-84 koronás napszámból?) Tehát tanítópénzekből nem lehet előteremteni a szükséges összegeket. A tanító nem is „hitelképes“ a szó pénzügyi értele-

mében véve, tehát a tanítóbank a nagy bankoktól nem kaphat nagyobb arányú visszszámítolási hitelt. Egy mód volna a tanítóbank megcsinálására: ha *folétról* adnának hozzája pénzt. De ha adnak, ennek ára van: a tanítóbank hivatalos vezetői kénytelenek mozgási szabadságukat lekötöni a föltről nyert pénz fejében; ez pedig a szabad tanítói mozgalmak jelentékeny megbénítását jelentené. Különb is, amelyik tanító hitelképes (azaz tud jó kezeseket állítani), az kap kölcsönt a legközelebbi helyi takarékpénztárban is; amelyik meg nem hitelképes, annak nem adhat kölcsönt a tanítóbank sem. *Olcsó kölcsön?*... Ezt már ismerjük. Itt van példának a már meglevő tanítói hitelszövetkezet Budapesten; nem olcsóbb ez semmivel sem a kisebb vidéki takarékpénztáraknál. Több ízben megsürgött cikkét nem közöljük. — **T. F.** Ne vegye rossz néven, hogy nem válaszoltunk leveleire. Meleg üdvözlét — éppen úgy, mint még sok-sok más kartársunkét — jóleső örömmel fogadtuk. És ha a lapban nincs is nyoma a hozzánk intézett lelkes, buzditó, hálálkodó szavaknak, azért azok még sem vesznek kárba: azokból meritünk új kedvet és új energiát ehhez a nehéz és hálátlan munkához. — **P-y K.** („A harmadik hitágazat.“) Theológiai vitákat nem folytatunk, *vallások* ellen nem harcolunk. Ennek a lapnak más a célja. Mi azt akarjuk, hogy a vallástán ne legyen kötelező tantárgy, azt ne taníthassák a nyilvános iskolákban, hanem taníthassák azt — ha akarják — az egyházak az iskolán kívül, az *önként* jelentkezőknek. Az iskola semleges hely legyen. Ebből az is következik, hogy a papnak semmi köze az iskolához és a tanítóhoz. Amit mi a papokról írunk, az annak a bebizonyítására való, hogy a papoknak semmi kvalifikációjuk nincs arra — még erkölcsi sem —, hogy az iskolának és a tanítónak ex offo vezetői, diktatórai, zsarnokai legyenek. — **Délvidéki.** („A passzív rezisztencia.“) Nem időszert. Mi ebben a kérdésben nem vagyunk önnel egy véleményen. — **R. J.-s.** Nem járhatunk el a dologban. Azt hiszi, hogy a mi protekciónk használna önnek? No hiszen! Kijárára mi nem vagyunk alkalmasak. — **Bánsági. I.** Az alatt a jegy alatt Zsigány Zoltán ir. A név és jelzés nélkül megjelent cikkeket a felelős szerkesztő írja. — **2.** Diszkrecióknak bizhatik, de a sajtóbíró előtt — ha arra kerül a sor — önnek kell a felelősséget vállalnia. Hiszen az ön adataiért mi nem vállalhatjuk a felelősséget. — **D-r J.-f.** Nem kaptuk meg. — **Cs. F.** („Mindnyájunkért.“) Nem mond semmi újat; nem közölhetjük. — **Skapuláré.** Nem reflektálunk arra a pszichológusra. A papcselések hállával tartoznak nekünk; egyrészt: az Uj Korszaktól való rettegés nyitotta meg számukra az oly szigoruan elzárt főpapi pénzeszekrényeket; másrészt szellemi szegénységükön azzal segítettek, hogy megélnék a mi dolgainkon való rágódásból. — **„Temesmegyei.“** A tudósítást köszönjük. Jobb szerettük volna a neve aláírásával, de belátjuk, hogy önnek igaza van: a klerikális banda bosszuját nem szükséges provokálni. Ámbár: győzelem volt és sohasem lesz. És nem kell ám azt hinni, hogy a klerikalizmus hatalma olyan végtelen! Minél több visszaélést követnek el a klerikálisok hatalmukkal, annál hamarabb lesz végük... Az ottani dolgokról szíveskedjék bennünket mások is értesíteni. — **H-i K.** Nem díjazhatjuk. Ingyen dolgozik itt mindenki. — **Drávavidéki.** Hogy van az — kérdezi ön —, hogy minden kiváló szellem, minden erős talentum a progresszív táborban egyesül, míg a reakció táborában csupa fél-ember, csupa dadogó nulla viszi a szót?... Felelet: 1. Egészen természetes, hogy a tudás, a világlátás emberei a progressziót szolgálják. — 2. Amott is lehetnek tehetséges, eszes, képzett emberek, akik eladták magukat a reakciónak, mert „élni muszáj“. De mi az igazságot szolgáljuk, *ők* a hazugságot; az igazságot szolgálni pedig könyvebb — ámbár nem kényelmes és nem olyan hasznos hajtó — mint a hazugságot. A dadogó embert is élesen szólóvá teszi az igazság; Cicerót is dadogóvá teszi a hazugság. — **Nagyvárad** **figyelő.** 1. A szabadkőművesek támogatását nem szegélyeljük, nem is titkoljuk. Csak *sajnáljuk*, hogy a támogatásra rászorulunk, hogy a radikális tanítósnak a maga erejéből nem tud még lapot föntartani. És *féltünk*, hogy a szabadkőművesi áldozóképeség hamarabb kimerül, mintsem a mi teljes megerősödésünk bekövetkezik. — 2. A helyzet nagyon világos: aki a papok által terjesztett kultúrászemlért rajong, az álljon a klerikális tanügyi lapok mellé; aki intenzív népkultúrát akar, aki a tanítók erkölcsi és anyagi megbecsülését tartja kívánatosnak, az mihozzánk csatlakozik. Szabad a választás. — 3. Hogy szükség van-e azokra a tanügyi lapokra, amelyek *ilyen időben* struccmadár-politikát követnek és nevéstégesen alárendelt kérdésekkel foglalkoznak? Miért kérdezi ezt mitőlünk? A mi meggyőződésünk szerint igenis szükség van rájuk: két-három, tíz-tizenkét fő- meg alszerkesztő és munkatárs máskülönb hol ragyogtatná a szerény nevét? — **G. J., Budapest.** Ön nem az első, aki szemrehányást tesz nekünk a passzív rezisztenciát illető elvi állásponturnk miatt. De mai első hírlünk-ből is láthatjuk, hogy a passzív rezisztenciát már a születése pillanatában sem vették komolyan. Ha komoly határozat és komoly végrehajtás lesz, mi — elvi állásponturnk ellenére is — nem gyöngíteni, hanem erősíteni fogjuk a harcot. És ha siker lesz: be fogjuk ismerni, hogy tévedtünk. — **Szabadka.** Ügyükkel behatóbban akarunk foglalkozni, de — helyszüke miatt — majd csak a következő számban. — **Figyelő.** Csak nem gondolja, hogy komolyan vesszük Huszárik Győző „tanító“-nak

az Alkotmányban megjelent ostoba főmédvényét! Az olyan irás csak azokra a szerencsétlen kartársainkra tehet hatást, akik papcselédli sorsukban teljesen elfelejtették a gondolkodást és emberi méltóságukat.

Felelős szerkesztő: SOMOGYI BÉLA

I., Átlós-ut 1/a.

Kiadótulajdonos: ZIGÁNY ZOLTAN.

Világosság r.-t., Budapest, VIII. kerület, Conti-utca 4. szám.

Hirdetések.

HABEL M. G.

üvegtechnikum és tanszerkészítő

Budapest, VIII, Vas-utca 7. szám.

SZIVARKAHÜVELY fadobozban

az egészségre teljesen ártalmatlan!

1000 hüvely 2.30 fillér **ANTINIKOTIN** 100 hüvely — 26 fillér

Mintát kívánatra küld **Jenei Ármin** (VII. ker., Király-utca 85) gyári raktára.

Aki a **Gabelsberger-Markovics-féle gyorsírást**

megakarja tanulni, az rendelje meg **SALAMON ERNŐ** polgári iskolai tanár most megjelent

Gyorsírási könyvét,

mely magántanulásra különösen alkalmas. Ára 1 korona 50 fillér. Megrendelhető a szerzőnél, Nagyvárad, Kolozsvári-utca 1. szám.

Grünwald Vilmos úri szabó

Budapest, V, Lipót-körut 24.

Legjobb minőségűből a legelegánsabb ruhákat készíti. Hitelképes egyéneknek folyószámlát is nyit. Vidékre is dolgozik.

CSILLÁR-gyári **Schweiger Zsigmond**

Budapest, V, Csáky-u. 23.

Nem kell többé tintatartó!!!

WESSELÉNYI
tölthető tollszár

a jelenkor legjobb töltőtolla. Szerkezete rendkívül praktikus. Egyszeri töltés után hónapokig irhat.

Kiállítása izlése. Különös előnye, hogy zsebben hordva a tintaömlés teljesen ki van zárva.

Ára bérmentes küldéssel **1 K 20 f.** Megrendelhető:

WIESINGER J. JENŐ papirkereskedésében
Budapest, VII, Wesselényi-utca 35. sz.

Nem kell többé tintatartó!!!